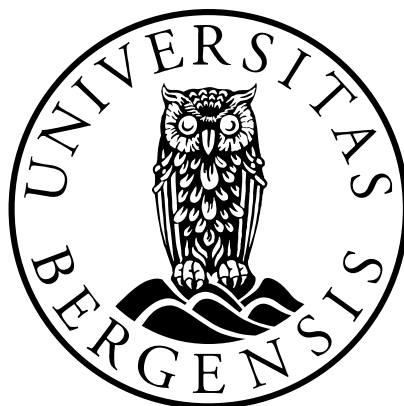

Straff etter dyrevelferdsloven

*Den nedre grensen for kriminalisering etter
dyrevelferdsloven § 3, jf. § 37*

Kandidatnummer: 56

Antall ord: 13 890

JUS399 Masteroppgave
Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

11.12.2017

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	2
1 INNLEDNING	4
1.1 Avhandlingens tema og aktualitet	4
1.2 Problemstilling	5
1.3 Avgrensning	5
1.4 Rettskildebildet og metode	6
1.5 Videre fremstilling	8
2 DYRS STATUS OG RETTIGHETSVERN	9
2.1 Generelt	9
2.2 Lovgivningshistorikk om beskyttelse av dyr	9
2.3 Begrepet dyrevelferd i § 1	10
2.4 Dyrs egenverdi	11
3 STRAFFETRUSSELEN I DYREVELFERDSLOVEN § 37	14
3.1 Formålet med straffetrusselen i dyrevelferdsloven	14
3.2 Grunnleggende vilkår for straffansvar	15
3.3 Handlingsnormen i § 3, jf. § 37	16
3.4 Skyldkravet	17
3.5 Reaksjonsnormen	18
3.6 Overtredelsesgebyr etter dyrevelferdsloven § 34 som alternativ til straff	19
4 DET RETTSLIGE INNHOLDET I DYREVELFERDSLOVEN § 3	21
4.1 Ordlyden	21
4.2 Presisering av ordlyden i forarbeidene	22
4.3 Rettsstridsavgrensning i begrepet ”unødig”	24
4.4 Tendens i rettspraksis mot å idømme straffansvar etter dyrevelferdsloven § 3	26
5 FORHOLDET MELLOM DYREVELFERDSLOVEN § 3 OG KRIMINALISERINGSPRINSIPPENE	30
5.1 Generelt	30
5.2 Skadefølgeprinsippet	30
5.3 Andre grenser for kriminalisering	32
5.3.1 Straff må være siste utvei	32
5.3.2 Straff må være hensiktsmessig	32

5.4	Kriminalitetsprinsippenes begrensning for kriminalisering etter dyrevelferdsloven § 3	33
6	FORHOLDET MELLOM DYREVELFERDSLOVEN § 3 OG LOVKRAVET I GRL. § 96 OG EMK ART. 7	35
6.1	Generelt	35
6.2	Kravet om hjemmel i formell lov	35
6.3	Kravet til hjemmelens presisjon	36
6.4	Utfordringer knyttet til presisjonskravet ved tolkningen av § 3.....	38
7	AVSLUTTENDE BEMERKNINGER OG VURDERINGER.....	40
	Kilderegister.....	44

1 INNLEDNING

1.1 Avhandlingens tema og aktualitet

Avhandlingens tema er straff etter dyrevelferdsloven, nærmere bestemt den nedre grensen for kriminalisering etter dyrevelferdsloven § 3, jf. § 37.¹

Mennesker har utnyttet seg av dyr i mange tusen år, både som husdyr og gjennom jakt for å skaffe mat og lage klær. Siden vedtagelsen av dyrevernsloven fra 1974 har antall husdyrhold sunket, mens besetningsstørrelsen og omfanget av produksjonen har økt.² Metodene har blitt stadig mer mekaniserte, og det er mindre kontakt mellom bonden og husdyrene. Antall familie-, hobby- og sportsdyr har økt, samtidig som etterlatte kjæledyr er et tilbakevendende problem hvert år.³ Ny kunnskap om dyrs atferd og behov har bidratt til å endre og utvide rammene for regelverket gjennom tiden. Det har de siste årene blitt et økende fokus på dyrs velferd, og stadig flere engasjerer seg i arbeidet med å bedre dyrevelferden. I forarbeidene til dyrevelferdsloven ble det uttalt at ”befolkningen har generelt blitt mer opptatt av at dyr skal behandles godt”.⁴ Dyrevelferdsloven har bidratt til å øke dyrs status og rettighetsvern gjennom å sette strengere krav til mennesker behandling av dyr og fremheve deres rett til egenverdi.

Dyrevelferdsloven § 37 kriminaliserer overtredelser av de aller fleste materielle bestemmelsene i loven, herunder overtredelse av § 3. Dyrevelferdsloven § 3 annet ledd angir en overordnet aktsomhetsnorm om hvordan dyr skal behandles, både eide og viltlevende dyr som er omfattet av lovens virkeområde i § 2 første ledd. Bestemmelsen har ingen konkret adressat og retter seg mot enhver. Paragraf 3 er mer generelt utformet enn de andre bestemmelsene i loven og er således i utgangspunktet anvendelig i alle situasjoner der det er spørsmål om dyr er behandlet i strid med dyrevelferdslovgivningen og der det kan bli aktuelt å ilegge straffansvar. Vurderingskriteriene i bestemmelsen er at dyr skal behandles ”godt” og ikke skal utsettes for fare for ”unødige påkjenninger eller belastninger”.

¹ Lov 19. juni 2009 nr. 97 om dyrevelferd (dyrevelferdsloven)

² Lov 20. desember 1974 nr. 73 om dyrevernsloven (dyrevernsloven)

³ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 9

⁴ *Ibid* s. 9

Å ilegge straffansvar mot personer som mishandler dyr er nødvendig fra lovgivers side for å markere klanderverdigheten av slik overtredelse av dyrevelferdslovgivningen. Samtidig er det i ethvert henseende viktig å sette grenser for rekkevidden av straffansvaret for å sikre hensynet til rettssikkerhet og forutberegnelig straffebestemmelser. Ordlyden i § 3 er vagt utformet og favner vidt, og kan således ramme tilfeller som er en del av dagliglivets befatning med dyr. Dette kan være eieren som ikke rekker å gå på tur med hunden før jobb, eller glemmer å slippe inn katten som mjauer ute i kulden. Vidtfavnende og uklare straffebestemmelser kan være i strid med lovkravet i Grunnloven (Grl.) § 96 og Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK) art. 7.⁵ Likeledes kan kriminalitetsprinsippene som ligger til grunn for strafferetten sette grenser for handlinger som med rimelighet ikke bør omfattes av straffansvar.⁶

1.2 Problemstilling

Oppgavens problemstilling er hvor den nedre grensen for behandling som er i strid med kravet i dyrevelferdsloven § 3 annet ledd om generell behandling av dyr skal trekkes, og som kan medføre straffansvar etter § 37.

1.3 Avgrensning

Avhandlingen begrenses til reguleringen av straff for overtredelser av bestemmelsene i og i medhold av dyrevelferdsloven, og det avgrenses dermed mot andre lover som i noen grad regulerer dyrevelferdshensyn. Dette gjelder blant annet viltloven,⁷ lakse- og innlandsfiskloven,⁸ matloven,⁹ og akvakulturloven.¹⁰ Det avgrenses mot forskrifter som er gitt i medhold av en av de nevnte lover eller andre lover enn dyrevelferdsloven.

Det avgrenses videre mot andre materielle bestemmelser i dyrevelferdsloven som regulerer spesifikke krav til behandling av dyr. Dette omfatter alle andre bestemmelser i dyrevelferdsloven kap. I og kap. II, samt bestemmelser i forskrifter som har hjemmel i loven.

⁵ Se henholdsvis Kongeriket Norges Grunnlov 17. mai 1814 (Grunnloven eller Grl.) og Den europeiske menneskerettskonvensjon 4. november 1950 om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter (EMK)

⁶ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 88-93

⁷ Lov 29. mai 1981 nr. 38 om jakt og fangst av vilt (viltloven eller viltl.)

⁸ Lov 15. mai 1992 nr. 47 om laksefisk og innlandsfisk m.v. (lakse- og innlandsfiskloven)

⁹ Lov 19. desember 2003 nr. 124 om matproduksjon og mattrygghet mv. (matloven eller matl.)

¹⁰ Lov 17. juni 2009 nr. 79 om akvakultur (akvakulturloven)

I tillegg avgrenses det mot grove overtredelser av dyrevelferdsloven § 3, jf. § 37 annet ledd, da det er den nedre grensen for kriminalisering etter § 3 som skal behandles.

Det skal videre avgrenses mot reglene i straffeloven (strl.) som ilegger straffansvar for behandling av dyr som omfattes som skadeverk etter strl. §§ 351-353.¹¹ Høyesterett har blant annet i Rt. 1982 s. 1216 lagt til grunn at et dyr skal regnes som en ”gjenstand” etter disse bestemmelsene. Skadeverk på dyr vil typisk være at noen øver vold mot et dyr slik at vedkommende skader eller dreper et dyr som tilhører en annen, og som resulterer i at eiendomsretten til eieren blir krenket. Dyr regnes ikke som gjenstander etter dyrevelferdsloven.

1.4 Rettskildebildet og metode

Dyrevelferdsloven § 3 er den sentrale lovbestemmelsen og utgangspunktet for drøftelsen av problemstillingen, først og fremst bestemmelsens annet ledd. Straffetrusselen i dyrevelferdsloven § 37 trekkes inn for å belyse at det er den nedre grensen for *straffansvar* som skal vurderes. Siktemålet med avhandlingen er å foreta en vurdering av innholdet i gjeldende rett etter § 3. Avslutningsvis skal det foretas en vurdering av den nedre grensen for kriminalisering etter bestemmelsen. Det sistnevnte handler om å vurdere om bestemmelsen er hensiktsmessig og gir uttrykk for en god regel slik den gjelder i dag.¹²

Ordlyden i § 3 gir beskjeden veiledning og må derfor suppleres med andre rettskildefaktorer, særlig forarbeidene til dyrevelferdsloven, som er utarbeidet av Landbruks- og matdepartementet under Regjeringen Stoltenberg.¹³ Forarbeidene gir en viss veiledning om hva som nærmere ligger i uttrykkene ”godt” og ”unødige påkjenninger og belastninger”, og hvilke momenter som inngår i vurderingen av disse.

Det er lite rettspraksis knyttet til dyrevelferdsloven § 3, og det er få straffesaker som er avgjort utelukkende på bakgrunn av denne bestemmelsen. Dette gjelder også for dyrevernloven fra 1974 § 2, som i stor grad regulerte det samme som dyrevelferdsloven § 3, med noen endringer. På grunn av lite høyesterettspraksis trekkes det frem avgjørelser fra underrettspraksis, særlig lagmannsrettsdommer. Disse dommene har mindre autoritet enn

¹¹ Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven eller strl.)

¹² Erik Magnus Boe, *Innføring i juss*, 3. utgave, Oslo 2010, s. 66

¹³ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 23-24 og 94

høyesterettsdommer på bakgrunn av Grl. § 88, jf. § 90 som foreskriver at Høyesterett dømmer i siste instans. I tillegg er det også ofte tilfeldig hvilke underrettsdommer som blir publisert og dermed kjent for allmennheten.¹⁴ Én enkelt underrettsdom er ikke i seg selv en viktig rettskildefaktor, men etter omstendighetene kan det være grunn til å trekke frem underrettsdommer ved tolkningen av en rettsregel.¹⁵

Dyrevelferdsloven § 3, jf. § 37 skal vurderes opp mot Grunnloven § 96 og EMK art. 7, som gir uttrykk for lovkravet som står sterkt på strafferettens område. Etter menneskerettsloven § 2 er EMK inkorporert i norsk rett, og etter § 3 skal bestemmelsene i EMK ved motstrid gå foran bestemmelser i annen formell lovgivning.¹⁶ I Rt. 2000 s. 996 (Bøhler-dommen) slår Høyesterett fast at spørsmålet om det foreligger motstrid mellom en inkorporert konvensjonsbestemmelse og annen norsk rettsregel, som medfører at konvensjonsbestemmelsen går foran, må bero på en nærmere tolkning av de aktuelle rettsregler og kan ikke løses ved hjelp av et generelt prinsipp.¹⁷ Det fremkommer av dommen at norske domstoler må forholde seg til konvensjonsteksten, alminnelige formålsbetraktninger og konvensjonsorganenes praksis. Norske domstoler bør ikke anlegge en for dynamisk tolkning av konvensjonen slik som EMD gjør, fordi dette kan legge bånd på norsk lovgivningsmyndighet.¹⁸ Disse betraktninger har blitt lagt til grunn i senere rettspraksis, se blant annet Rt. 2005 s. 833.¹⁹

Det er nær sammenheng mellom menneskerettighetsbestemmelsene i Grunnloven og de internasjonale menneskerettighetskonvensjonene. Dette kommer blant annet til uttrykk gjennom Grl. § 92 om at statens myndigheter skal ”respekttere og sikre menneskerettighetene slik de er nedfelt i denne grunnlov og i for Norge bindende traktater om menneskerettigheter” (mine uthevninger). Forarbeidene til grunnlovsrevisjonen i 2014 klargjør at hensikten med moderniseringen av menneskerettighetskatalogen i Grunnloven var å styrke grunnlovsvernet. Det kommer til uttrykk her at de grunnlovsfestede menneskerettighetene skal tolkes i lys av parallelle bestemmelser i internasjonale menneskerettighetskonvensjoner og praksis knyttet til disse, men ikke slik at praksis fra konvensjonsorganene skal binde opp grunnlovstolkningen.²⁰

¹⁴ Torstein Eckhoff, *Rettskildelære*, 5. utgave ved Jan E. Helgesen, Oslo 2000, s. 162

¹⁵ Se blant annet Eckhoff 2000, s. 162 og Boe 2010, s. 304

¹⁶ Lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettighetsloven eller mrl.)

¹⁷ Rt. 2000 s. 996 s. 1007

¹⁸ *Ibid* s. 1007-1008

¹⁹ Rt. 2005 s. 833 avsnitt 45 og 46

²⁰ Dok.nr.16 (2011-2012) Rapport fra Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven s. 90

Høyesterett har i Rt. 2015 s. 93 gitt uttrykk for den samme oppfatning når de sier at Grl. § 102 om retten til respekt for privatliv ”skal tolkes i lys av de folkerettslige forbildene”, men at det er Høyesterett som har ansvaret for å ”tolke, avklare og utvikle” Grunnlovens menneskerettsbestemmelser.²¹ Fremtidig konvensjonspraksis skal således ikke ha samme prejudikatsvirkning ved grunnlovstolkningen som ved tolkningen av de parallelle konvensjonsbestemmelser.

1.5 Videre fremstilling

I det følgende skal det foretas en nærmere klarlegging av gjeldende rett etter dyrevelferdsloven § 3 annet ledd under punkt 4. For å belyse hvor strenge krav lovgiver har stilt til mennesker som behandler dyr, beskrives utviklingen og styrkingen av dyrs status og rettighetsvern de senere årene under punkt 2. Under punkt 3 behandles straffetrusselen i dyrevelferdsloven § 37, herunder de grunnleggende vilkår for straffansvar og overtredelsesgebyr etter dyrevelferdsloven § 34 som alternativ til straff. Adgangen til å ilegge overtredelsesgebyr etter dyrevelferdsloven § 34 er aktuelt å behandle for å illustrere alternative sanksjoner som er mindre tyngende enn straffansvar. For å kunne vurdere hva som skal og bør være straffbart etter dyrevelferdsloven 3, jf. § 37 skal kriminaliseringsprinsippene behandles under punkt 5. Under punkt 6 skal det foretas en undersøkelse av om dyrevelferdsloven § 3 i tilstrekkelig grad samsvarer med lovkravet i Grl. § 96 og EMK art. 7. Avslutningsvis under punkt 7 skal gjeldende rett etter § 3 annet ledd oppsummeres og det skal foretas en vurdering av bestemmelsens hensiktsmessighet.

²¹ Rt. 2015 s. 93 avsnitt 57

2 DYRS STATUS OG RETTIGHETSVERN

2.1 Generelt

Dagens forskning har bidratt til at vi har fått kunnskap om at dyr innehar visse evner og følelser som på flere felt samsvarer med det vi mennesker har.²² Dyr kan sanse og føle eksempelvis sult, frykt, smerte, tilfredshet, glede og raseri.²³ Med bakgrunn i denne kunnskapen anerkjenner rettsordenen i dag en beskyttelse av dyr som strekker seg lengre enn noen gang tidligere.

Uttrykte synspunkter om at dyrene, som mennesker, har rett til beskyttelse mot inngrep som medfører smerte og lidelse kan vi spore tilbake til blant annet Charles Darwins verker fra 1889 og 1871. Darwin påpeker at forskjellene mellom dyr og mennesker, både fysisk og mentalt, er gradsforskjeller heller enn vesensforskjeller. Evnen til å lide ble allment akseptert som moralsk relevant i løpet av 1800-tallet, men fikk gjennomslag med utilitarismen²⁴ på 1700-tallet. Den kjente utilitaristen Jeremy Bentham ga uttrykk for at menneskers moralske forpliktelse også må omfatte dyr, fordi dyr også har evne til å lide. Det er irrelevant at dyrene verken kan snakke eller har resonneringsevne, så lenge dyrene kan føle smerte og dermed lide på lik linje som oss mennesker.²⁵

2.2 Lovgivningshistorikk om beskyttelse av dyr

Kriminalloven av 1842 hadde en egen bestemmelse som forbød og ila straffansvar for dyreplogeri.²⁶ I 1929 kom en bestemmelse som satte forbud mot å tappe blod fra slaktedyr uten å bruke bedøvelse, såkalt sjekting. Den første av tre helhetlige lover om beskyttelse av dyr kom i 1935, som også ila straffansvar for overtredelser av bestemmelsene i loven.²⁷ Dette markerte starten for lovregulering av dyrevernav i spesiallovgivningen som medførte et helhetlig vern av dyr, samt en anerkjennelse at dyr er noe mer enn et objekt. Dyrevernavloven fra 1935 forbød vanskjøtsel av dyr og formålet med loven var å hindre dyrs lidelse. Med dyrevernavloven fra 1974 ble det etablert et vern mot fare for *unødig* lidelse, og det skulle også

²² Stenevik og Mejdell (digitalutgave à jour 2015), "Innledning" s. 2

²³ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 9

²⁴ Utilitarisme: filosofisk retning der den moralske rett handling er den som samlet sett medfører størst tilfredsstillelse (og minst lidelse) for flest mulig

²⁵ Stenevik og Mejdell (digitalutgave à jour 2015), "Innledning" s. 1

²⁶ Lov 20. august 1842 nr. 12 om Forbrydelser (Kriminalloven fra 1842) (opphevet)

²⁷ Lov 7. juni 1935 nr. 13 dyrevernavloven (dyrevernavloven fra 1935)

tas hensyn til dyrs naturlige atferd.²⁸ Med dyrevelferdsloven fra 2009 utvides dyrenes rettighetsvern ytterligere, og i dag tilkjennes dyr *egenverdi* samt at lovens formål er å fremme god *dyrevelferd* og *respekt for dyr*.

2.3 Begrepet dyrevelferd i § 1

Styrkingen av dyrs rettighetsvern kan en blant annet se ved den språklige endringen av lovtittelen fra *dyrevern* til *dyrevelferd*. *Velferd* er i stor grad sammenfallende med trivsel og livskvalitet. Begrepet *vern* er mer rettet mot *beskyttelse* mot fare for mishandling, vanskjøtsel og lidelse.²⁹

Begrepet dyrevelferd er forsøkt definert i forarbeidene til dyrevelferdsloven, men verken stortingsmeldingen, høringsnotatet eller proposisjonen gir en egentlig definisjon av begrepet.³⁰ ³¹ Det er imidlertid flere henvisninger i forarbeidene til hvordan begrepet kan forstås.³² Departementet gir uttrykk for at innholdet i begrepet kan endre seg over tid, og at det av den grunn er vanskelig å lovfeste en konkret definisjon.³³

Etter forarbeidene er utgangspunktet for vurderingen at dyrevelferd er den subjektive, mentale tilstanden hos det enkelte dyr. Dette innebærer at det er balansen mellom positive og negative opplevelser, mer konkret dyrs opplevelse av frykt, smerte, frustrasjon, velbehag og lystfølelse som er bestemmende for velferden. En relevant definisjon av dyrevelferd kan derfor med utgangspunkt i dyrs opplevelse være den subjektive opplevelsen av den mentale og fysiske tilstanden hos det enkelte dyr, som følge av dets forsøk på å mestre sitt miljø. Også andre forhold kan inngå i en definisjon av dyrevelferd, nemlig dyrs muligheter til å utøve artsspesifikk, naturlig atferd og utfolde sitt biologiske potensial. Dette er nært knyttet til det mer hverdagslige ordet trivsel.³⁴

God dyrevelferd vil i stor grad avhenge av objektive, faglig kriterier og vil variere ut fra dyrets egenart.³⁵ *Egenart* er det naturlige behovet hos den enkelte arten.³⁶ Det fremstår som

²⁸ Se dyrevernloven fra 1974 § 2

²⁹ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 93

³⁰ St.meld. nr. 12 (2002-2003)

³¹ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 9

³² *Ibid* s. 93

³³ *Ibid* s. 19

³⁴ *Ibid* s. 93

³⁵ *Ibid* s. 93

³⁶ *Ibid* s. 12 med henvisning til St.meld. nr. 12 (2002-2003)

nærliggende å ta hensyn til dyrets naturlige behov fordi det er gradforskjeller i hvilke former for omsorg og stell ulike dyr trenger, og det er forskjell på hvilket miljø og klima dyrets trives best i.

Formålet med dyrevelferdsloven er å ”fremme god dyrevelferd og respekt for dyr”, jf. § 1. Sammenlignet med dyrevernsloven § 2, der formålet var at dyr skulle behandles godt for å hindre at de ”kjem i fære for å lida i utrensmål”. Det uttrykte formålet i dyrevernsloven fra 1974 § 2 kan sies å ha vært at dyr ikke skal stå i fare for å lide unødvendig, men formålet rakk etter ordlyden ikke lenger enn dette. Dette innebærer at dyrevernsloven ikke regulerte behandling av dyr som gikk lenger enn beskyttelse mot unødvendig lidelse, til forskjell fra dyrevelferdsloven som går lenger ved også å fremme ”respekt for dyr”.³⁷ Dette er en nyskaping i dyrevelferdslovgivningen. Det er etiske betraktninger knyttet til hvordan dyr bør og ikke bør behandles som vektlegges i tillegg til rene velferdsbetraktninger. At det kreves respekt for dyr er nært knyttet til begrepet egenverdi i § 3 første ledd og gir føringer på at *holdninger* til dyr er viktig, og ikke bare handlinger.³⁸ Menneskers respekt for dyr kan ha direkte betydning for dyrs velferd, men det kan også ha indirekte betydning gjennom uheldige holdninger som igjen kan bidra til dårlig behandling av dyr.³⁹

En praktisk konsekvens av utvidelsen av rettighetsvernet til dyr gjennom lovgivningen er at grensene for hvilke lovlige påkjenninger og belastninger mennesker kan påføre dyr er innskrenket sammenlignet med tidligere lovgivning. Dette har igjen betydning for hvor langt lovgiver har trukket den nedre grensen for kriminalisering av behandling av dyr.

2.4 Dyrs egenverdi

Dyrevelferdsloven § 3 første ledd foreskriver at ”dyr har egenverdi uavhengig av den nytteverdi de måtte ha for mennesker”. På bakgrunn av en ren språklig forståelse innebærer ”egenverdi” det å ha en verdi eller en betydning utelukkende i kraft av å eksistere og være et individ.

Formuleringen som fremkommer i lovteksten var ikke med i departementets lovforslag. Det ble imidlertid presisert i forarbeidene at begrepet egenverdi skulle videreføres som et viktig

³⁷ Stenevik og Mejdell (digitalutgave à jour 2015), ”§ 1. Formål” s. 1

³⁸ *Ibid* s. 4

³⁹ Ot.prp. nr. 15 (2008-200) s. 93

fundament for loven og dens formål, selv om selve begrepet ble foreslått tatt ut av lovteksten. I det endelige lovvedtaket kom likevel egenverdi med i § 3 første ledd.

I høringsutkastet uttalte departementet om begrepet egenverdi at det innebærer at:

”Dyr skal behandles forsvarlig og med respekt uavhengig av om de har noen økonomisk verdi eller annen nytteverdi for mennesker. Det at loven beskytter dyr ikke bare av hensyn til mennesker, men også av hensyn til dyrene selv, kan ha betydning for tolkningen av lovens bestemmelser.”⁴⁰

Departementet fremhever at begrepet ”egenverdi” er hentet fra den såkalte ”etiske plattformen” i St.meld. nr. 12 (2002-2003) kap. 9, hvor det står at:

”Dyr har egenverdi. Håndtering av dyr skal skje med omsorg og respekt for dyrets egenart. Dette innebærer å ta utstrakt hensyn til dyrs naturlige behov og aktivt forebygge sykdom, skader og smerte.”⁴¹

Det er første gang i norsk rett at dyr anerkjennes et så vidt rettighetsvern som går utover nytteverdien. Å melke kyr, sanke egg fra høns, klippe sauens ull og slakte grisen for kjøtt er eksempler på ulike måter å nytte seg av dyr på. Nytteverdien er særlig fremtredende i gårdsdrift ved produksjon av animalske produkter, men det gjelder også ved jakt på villlevende dyr og for dyr som brukes i forskning og undervisning. Mennesker kan også ha nytteverdi av kjæledyr, på den måten at dyret er en hygge og underholdning. Hunder brukes også i andre ulike sammenhenger, for eksempel som patrulje- eller narkotikahund i politiet, gjeterhund for sauehold eller førerhunder for blinde og funksjonshemmede.

Dyrevelferdsloven § 3 første ledd må forstås slik at dyrs nytteverdi er en naturlig følge av menneskers befatning med dyr per dags dato. Det fremgår imidlertid av forarbeidene at ved å tilkjenne mennesker tilstrekkelig store nyttehensyn, så kan det medføre at de dyrene som rammes ikke får ivaretatt sine behov fullt ut. Selv ikke gode formål kan legitimere en hvilken som helst bruk av dyr.⁴²

En isolert tolkning av ordet egenverdi gir et inntrykk av at dyr har en ubetinget rett til liv. Derimot gir verken øvrige bestemmelser i dyrevelferdsloven eller forarbeidene støtte for en så

⁴⁰ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 23

⁴¹ St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 150

⁴² Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 9

vid forståelse av begrepet egenverdi. Forarbeidene fremhever at det viktigste er hvordan dyr holdes og behandles mens de lever, at avliving skjer på en skånsom måte, og at formålet med den aktuelle aktiviteten lar seg forsvare som tilstrekkelig viktig.⁴³

Det kan ikke utledes noen rettsregel av § 3 første ledd om dyrs egenverdi, og dyret får derfor ingen direkte rettigheter av bestemmelsen. Dyrs egenverdi-status, samt dyrenes individuelle og artstypiske behov, er heller elementer som vil fremme lovens formål, og disse hensynene ivaretas gjennom materielle bestemmelser i loven.⁴⁴ Det presiseres i forarbeidene at det faktisk at loven beskytter dyr ikke bare av hensyn til mennesker, men også av hensyn til dyrene selv, kan få betydning for tolkningen av øvrige bestemmelser i loven.⁴⁵ Dette kan dermed få betydning for hvor langt vernet etter § 3 annet ledd kan strekkes.

⁴³ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 9

⁴⁴ *Ibid* s. 19

⁴⁵ *Ibid* s. 23

3 STRAFFETRUSSELEN I DYREVELFERDSLOVEN § 37

3.1 Formålet med straffetrusselen i dyrevelferdsloven

Strafferettens funksjon er å beskytte samfunnsinteresser mot krenkelser. Lovgiver har ved vedtagelsen av lovgivning om dyrevelferd gitt uttrykk for at dyr er en viktig samfunnsinteresse som fortjener vern.⁴⁶

Det primære formålet med straffetrussel i dyrevelferdsloven er å sikre at individene i samfunnet etterlever de materielle reglene som er fastsatt i loven, det vil si hensynet til allmennprevensjon. I tillegg skal straffebudet også oppfattes realistisk av individene.

Departementet uttrykker at det vil variere etter flere forhold om det er selve trusselen om straff som hindrer overtredelse av bestemmelsene. Individualpreventive virkninger vil til en viss grad også gjøre seg gjeldende ved straffetrusselen i § 37.⁴⁷ Effekten avhenger likevel av forhold hos gjerningsmannens person, vedkommendes livssituasjon og type lovbrudd.⁴⁸ Både allmennprevensjon om individualprevensjon er sentrale formål bak strafferetten generelt, og dette fremheves i forarbeidene til straffeloven fra 2005.⁴⁹

Ved alvorlige krenkelser mot dyr er det ofte personlige forhold som er bakgrunnen for krenkelsene, i tillegg til at det er lav oppdagelsesrisiko og slike saker gis ofte lav prioritet hos politiet. Da vil trussel om straff ha liten eller ingen effekt, og det vil være hensiktsmessig å benytte andre virkemidler for å hindre fremtidige krenkelser, blant annet adgangen til å frata retten til å holde dyr.⁵⁰

Når det gjelder overtredelser som regnes som mindre alvorlige eller som er uaktsomme, fremhever forarbeidene at administrative sanksjoner er mer effektive og egnede virkemidler.⁵¹ Dette henger sammen med at det ble gitt uttrykk for i forarbeidene til straffeloven fra 2005 at straff skulle forbeholdes de forsettlige og grovt uaktsomme overtredelsene, for å sikre at

⁴⁶ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 88

⁴⁷ *Ibid* s. 88

⁴⁸ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 78-79

⁴⁹ *Ibid* s. 79-80

⁵⁰ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 88

⁵¹ *Ibid* s. 88

handlinger ikke kriminaliseres i større grad enn nødvendig.⁵² Under punkt 3.6 skal det redegjøres nærmere for adgangen til å ilegge administrative sanksjoner.

Det er mulig å argumentere for at det ikke bare er trusselen om straff som bidrar til at mennesker avstår fra å foreta straffbare handlinger, og at det er handlingens karakter i seg selv som er så moralsk kritikkverdig at en ikke ønsker å utsette andre rettsgoder for slik krenkelse.⁵³

3.2 Grunnleggende vilkår for straffansvar

For at en person skal kunne straffes etter norsk rett er det et grunnkrav at det foreligger en *kriminalisert gjerning*.⁵⁴ Det er flere delelementer under den kriminaliserte gjerning, såkalte *ansvarsvilkår*, som må være oppfylt for at det skal foreligge en gjerning som i utgangspunktet omfattes av et straffebed.⁵⁵ Det er et grunnvilkår at det foreligger en handling som faller inn under beskrivelsen i et straffebed om hva som er straffbart. Dette følger av lovkravet i GrL § 96 første ledd.⁵⁶ Gjerningspersonens handling må rammes av det materielle innholdet i straffebedets handlingsnorm, som setter rammene for hva lovgiver anser som lovlig og ulovlig atferd.⁵⁷ Det må være en kobling mellom det gjerningspersonen gjør, den såkalte forutgående handling, og det vernede rettsgodet, gjennom enten et årsakskrav for skade eller et krav om fare for skade.⁵⁸ Handlingen må også være rettsstridig for å være straffbar, og rettsstridskravet åpner for at domstolene uten direkte støtte i en lovregel kan komme til at handlingen ikke rammes av straffebedet.⁵⁹ Ofte er det liten tvil om at handlingen som omfattes av gjerningsbeskrivelsen i straffebedet er rettsstridig, nettopp fordi handlingen er rettsstridig av karakter. Enkelte ganger kan det likevel være uklart, og da må en foreta en vurdering av om det er grunnlag for å tolke ordlyden innskrenkende. Hovedregelen er likevel at straffebed ikke skal tolkes innskrenkende, av hensyn til maktfordelingsprinsippet og at domstolene bør forholde seg lojalt til lovgiver.⁶⁰

⁵² Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 115

⁵³ Gröning, Husabø og Jacobsen 2016, s. 53-56

⁵⁴ *Ibid*, s. 110

⁵⁵ *Ibid*, s. 117

⁵⁶ *Ibid*, s. 27

⁵⁷ *Ibid*, s. 123

⁵⁸ *Ibid*, s. 118

⁵⁹ *Ibid*, s. 151

⁶⁰ *Ibid* s. 196

Endelig kan en gjerningsperson bare holdes strafferettslig ansvarlig dersom vedkommende hadde tilstrekkelig kunnskap om, eller burde ha forstått, at hennes handling materialiserte seg på en måte som gjør at gjerningsbeskrivelsen i straffebudet passer. Hovedregelen om skyldkravet i norsk rett er forsett og følger av strl. § 21, jf. § 22. Uaktsomhet er unntaket, og det følger eksplisitt av det enkelte straffebud dersom skyldkravet er uaktsomhet.⁶¹ Dersom ansvarsvilkårene er oppfylt foreligger det en kriminaliserte gjerning som normalt utløser straffansvar. Foreligger det imidlertid *rettferdiggjøringsgrunner* så vil handlingen likevel være rettmessig og straffansvar kan ikke pådras. Strl. §§ 17-19 regulerer de generelle rettferdiggjøringsgrunnene nødrett, nødverge og selvtekt. Dersom det oppstår grunner som medfører at en person som har begått en i utgangspunktet rettsstridig handling, men likevel ikke kan klandres for krenkelsen, foreligger det *unnskyldningsgrunner*.⁶² Disse omfatter blant annet utilregnelighet etter strl. § 20 og rettsuvitenskap etter strl. § 26. Det oppstilles også andre grenser for straffansvaret som medfører at gjerningspersonen likevel ikke holdes straffansvarlig for en handling, for eksempel foreldelse eller tilbaketreden fra forsøk.⁶³

3.3 Handlingsnormen i § 3, jf. § 37

Dyrevelferdsloven § 37 første ledd presiserer at dersom det skjer en overtredelse av ”bestemmelser gitt i eller i medhold av denne loven eller vedtak gitt i medhold av loven” så kan vedkommende straffes, så fremt handlingene er begått forsettlig eller grovt uaktsomt. Det er imidlertid en reservasjon i § 37 tredje ledd der overtredelser av §§ 4, 5 og 6 ikke medfører straffansvar. Når loven viser til ”vedtak gitt i medhold av loven” så er det en referanse til enkeltvedtak truffet av tilsynsmyndighetene. Det følger av dyrevelferdsloven § 30 første ledd at det er Mattilsynet som fører tilsyn og som kan fatte nødvendige enkeltvedtak for å oppnå etterlevelse av bestemmelsene i eller gitt i medhold av loven. Både medvirkning til og forsøk på overtredelse av dyrevelferdsloven er kriminalisert etter straffeloven § 1, jf. henholdsvis § 15 og § 16. Det er rettsregelen i dyrevelferdsloven § 3 annet ledd som er den aktuelle handlingsnormen, og den nærmere redegjørelsen for det rettslige innholdet i dyrevelferdsloven § 3 skal som sagt foretas under punkt 4.

⁶¹ Se strl. § 23

⁶² Gröning, Husabø og Jacobsen 2016, s. 478

⁶³ *Ibid*, s. 540 flg.

3.4 Skyldkravet

Hovedregelen om skyldkravet i norsk rett er som nevnt forsett, jf. straffeloven § 21. Det følger imidlertid av samme bestemmelse at dette gjelder dersom ikke ”annet er bestemt”. I dyrevelferdsloven § 37 er skyldkravet forsett eller grov uaktsomhet, og gir således anvisning på et videre straffeansvar sammenlignet med mange av bestemmelsene i straffeloven som krever forsett. Skyldkravet i § 37 gjelder for alle bestemmelsene i dyrevelferdsloven, og dermed også § 3.

Forsett er et kunnskapskrav og forutsetter at gjerningspersonen på noe vis har sett for seg at han ville opptre i strid med handlingsnormen.⁶⁴ Det følger av straffeloven § 22 at det er tre ulike former av forsett. Det er hensiktsforsett, visshet- eller sannsynlighetsforsett og eventuelt forsett, også kalt dolus eventualis.

Grov uaktsomhet er et skjerpet aktsomhetskrav sammenlignet med dyrevenloven fra 1974 som kun krevde vanlig uaktsomhet. Årsaken til innskjerpelsen av skyldkravet er at straff bare bør forbeholdes ”de mest klanderverdige og samfunnsskadelige handlingene”, i tillegg til at det er i tråd med nye retninger innenfor strafferetten.⁶⁵ Uaktsomhetsansvaret utledes av § 23 første ledd, og suppleres med den grove uaktsomhetsnormen som følger av bestemmelsens annet ledd. For det første kreves det at personen har opptrådt ”i strid med kravet til forsvarlig opptreden på et område”, og for det andre kreves det at vedkommende ”ut fra sine personlige forutsetninger kan bebreides”. Selv om det ikke kommer direkte til uttrykk i § 23, så kreves det en kunnskapskomponent hos den handlende, som følger av skyldprinsippet og av forarbeidene til straffeloven.⁶⁶ ⁶⁷ Grov uaktsomhet er angitt i strl. § 23 annet ledd som en opptreden som er ”svært klanderverdig” og som gir grunnlag for ”sterk bebreidelse”. Kravet om ”svært klanderverdig” opptreden kan tolkes som at det kreves et vesentlig avvik fra forsvarlig handlemåte på det aktuelle livsområdet. Uttrykket ”sterk bebreidelse” tilsier at det skal en vesentlig mer kvalifisert bebreidelse til enn det som kreves av det alminnelige uaktsomhetsansvaret i § 23 første ledd.⁶⁸

⁶⁴ Gröning, Husabø og Jacobsen 2016, s. 228

⁶⁵ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 88

⁶⁶ Skyldprinsippet: Det er kun den som kunne og burde handle annerledes og derfor kan klandres, som skal holdes straffansvarlig, og da kun i tråd med den skyld vedkommende har utvist, jf. Gröning, Husabø og Jacobsen 2016, s. 9

⁶⁷ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 427: ”Det er bebreidelsen som begrunner straffansvar for uaktsomhet.”

⁶⁸ Gröning, Husabø, Jacobsen 2016, s. 288 og henvisning til Rt. 2013 s. 312 og Rt. 1983 s. 1222

Dekningsprinsippet, som kommer til uttrykk i strl. § 22, krever at gjerningspersonens handlingen tilsvare gjerningsbeskrivelsen i straffebudet, og at gjerningspersonens skyld dekker de omstendigheter ved handlingen som gjør at gjerningsbeskrivelsen passer.⁶⁹ Dekningsprinsippet gjelder både der gjerningspersonen har utvist forsett og uaktsomhet.

Det er viktig å presisere at skyldkravet ikke sammenfaller med risikograden. Det er mer klanderverdig å være uaktsom med hensyn til risiko for sterk smerte sammenlignet med risiko for lett ubehag. Like fullt kan en handling være grovt uaktsom dersom man utsetter dyr for alvorlige farer selv om det er foreligger liten risiko.⁷⁰

3.5 Reaksjonsnormen

Det følger av dyrevelferdsloven § 37 at det er to straffalternativer i bestemmelsen. Det første straffalternativ kommer til uttrykk i første ledd og er ”bøter eller fengsel inntil 1 år eller begge deler”. Det andre straffalternativet er ”fengsel inntil 3 år” for grove overtredelser i annet ledd. Begrunnelsen for et skille i straffalternativene er i følge forarbeidene blant annet at politiet bør kunne påtale overtredelsen med forelegg dersom den er av mindre alvorlig karakter.^{71 72}

For det nedre sjiktet av dyrevelferdsloven § 3, jf. § 37 vil den mest aktuelle straffereaksjonen være bøtestraff. Årsaken til dette er at dette vil være handlinger som ligger grenseområdet mellom kriminalisert og straffri adferd. I tillegg uttrykker forarbeidene til dyrevelferdsloven at bøtestraff alene i mange tilfeller være den mest hensiktsmessige reaksjonsformen ved overtredelser av bestemmelsene i loven etter § 37 første ledd. I de få sakene der det har blitt idømt straffansvar etter dyrevelferdsloven § 3 eller den tidligere dyrevernsloven § 2 har reaksjonen blitt bøtestraff.⁷³ Relevante momenter ved vurderingen av botens størrelse er blant annet om gjerningspersonen har fått en gevinst ved overtredelsen, om det har skjedd en skadevirkning med overtredelsen og omfanget av skaden.⁷⁴ Etter strl. § 53 annet ledd kan gjerningspersonens økonomiske evne få innvirkningen på botens størrelse.

For grove overtredelser av dyrevelferdsloven § 37 annet ledd, jf. første ledd har det i den siste tiden skjedd en presisering av straffenivået siden loven ble vedtatt i 2009, som er i tråd med

⁶⁹ Grønning, Husabø og Jacobsen 2016, s. 244 og 286

⁷⁰ Stenevik og Mejdell (digitalutgave à jour 2015), ”§ 37. Straff” s. 4

⁷¹ Jf. lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven eller strpl.) § 255

⁷² Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 118

⁷³ Se blant annet LE-2017-30786 og Rt. 1980 s. 1651

⁷⁴ Grønning, Husabø og Jacobsen 2016, s. 118

forutsetningen i forarbeidene om strengere straffer for grove overtredelser.⁷⁵ Det er særlig to høyesterettsdommer fra 2016 som har vært avgjørende for økningen av dagens straffenivå for grove overtredelser. I HR-2016-295-A, den såkalte Lukas-dommen, som omhandlet drukning av en hund der tiltalte ble dømt til fengsel i 90 dager, og i HR-2016-2285-A ble en bonde fra Jøa dømt til fengsel i 1 år og 8 måneder for vanstell av 92 kyr.

Ved foretaksstraff følger det av strl. § 27 tredje ledd at straffen er bot. Ved vurderingen av om foretaket skal ilegges straff gjelder reglene i strl. § 28 bokstav a til h som inneholder en ikke-uttømmende momentliste (jf. formuleringen ”blant annet tas hensyn til”).

3.6 Overtredelsesgebyr etter dyrevelferdsloven § 34 som alternativ til straff

Det følger av dyrevelferdsloven § 34 første ledd første punktum at tilsynsmyndighetene, nærmere bestemt Mattilsynet,⁷⁶ kan ilegge overtredelsesgebyr for brudd på ”bestemmelser gitt i eller i medhold av” dyrevelferdsloven, såfremt det har skjedd med forsett eller uaktsomhet. Det kan være tale om overtredelse av bestemmelsene i dyrevelferdsloven, forskriftsbestemmelser med hjemmel i loven eller enkeltvedtak truffet av Mattilsynet.

Overtredelsesgebyr etter § 34 er en ny sanksjonsmulighet som er kommet med dyrevelferdsloven.⁷⁷ Det er tale om en forvaltningssanksjon som ikke regnes som straff, og som kan påklages etter reglene i forvaltningsloven § 28.⁷⁸ Dette sikrer hensynet til forutberegnelighet for individene som blir pålagt den administrative sanksjonen.⁷⁹

Målet med innføringen av § 34 om overtredelsesgebyr er å bidra til å skape en allmenn- og individualpreventiv virkning for å hindre og forebygge fremtidige lidelser for dyr.⁸⁰

Bakgrunnen for bestemmelsen i § 34 er også behovet for å forenkle og effektivisere sanksjonsprosessen for mindre alvorlige og uaktsomme overtredelser av dyrevelferdsloven, og dermed søke sanksjonsmidler utenfor politi- og domstolsapparatet.⁸¹ Det er handlingens straffverdighet som i første rekke skal bedømmes i vurderingen av om straff skal idømmes,⁸² og dersom overtredelsen av dyrevelferdsloven § 3 ligger på grensen mellom straffansvar og

⁷⁵ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 88

⁷⁶ Se dyrevelferdsloven § 30

⁷⁷ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 116

⁷⁸ Lov 2. oktober 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven eller fvl.)

⁷⁹ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 83

⁸⁰ *Ibid* s. 116

⁸¹ *Ibid* s. 88

⁸² *Ibid* s. 88

den alminnelige handlefriheten vil det kunne være en aktuelt å anvende overtredelsesgebyr. Det presiseres imidlertid i forarbeidene at overtredelsesgebyr ikke vil erstatte straff ved ”gjentatte og grove overtredelser eller ved grovt uaktsomme eller forsettlige overtredelser som medfører store dyrelidelser.”⁸³

Skyldkravet i § 34 er mildere enn etter § 37 om straff. Det kreves vanlig uaktsomhet etter § 34, mens etter § 37 kreves *grov* uaktsomhet. Dette er i tråd med de siterte uttalelser i forarbeidene til dyrevelferdsloven ovenfor.⁸⁴ Årsaken til den utvidede adgangen til ileggelse av administrative sanksjoner er at saker om brudd på dyrevelferdslovgivningen kan være komplekse og av en slik art som politi, påtalemyndighet og domstolene har liten erfaring med, og at forvaltningen i større grad vil ha kompetanse om forhold av betydning for dyrevelferd. Departementet mente at det ville være lite hensiktsmessig å bygge opp en slik kompetanse hos politi og påtalemyndighet fordi sanksjonsomfanget er begrenset i flere regioner.⁸⁵

Etter regjeringsskiftet i 2013 har det imidlertid blitt satt i gang prosjekter med dyrepolti i enkelte regioner av landet. I dag er det etablert pilotprosjekter med dyrepolti i tre fylker, Sør-Trøndelag, Rogaland og Østfold, der Politidistriktets dyrekrimgruppe samarbeider med regionens Mattilsyn som har et eget krimteam.⁸⁶ Her sammenkobles politimyndighet med tilsynsmyndighet med mål om å effektivisere håndhevingen av brudd på dyrevelferdsloven, og øke oppdagelsesmulighetene for slike saker.

⁸³ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 116

⁸⁴ *Ibid* s. 116

⁸⁵ *Ibid* s. 84

⁸⁶ Prop. 1 S (2017-2018) Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak) for budsjettåret 2018

4 DET RETTSLIGE INNHOLDET I DYREVELFERDSLOVEN § 3

4.1 Ordlyden

Dyrevelferdsloven § 3 annet ledd skiller mellom to separate krav til hvordan mennesker skal behandle dyr. Det er et positivt krav til at dyr skal behandles ”godt” og en negativ plikt til å hindre at dyr utsettes for fare for ”unødige påkjenninger eller belastninger.” Paragraf 3 er dels en videreføring og dels en endring av dyrevernloven fra 1974 § 2. Deler av dyrevernloven § 2 er også videreført i formålsbestemmelsen i dyrevelferdsloven § 1. Dyrevernloven § 2 lød slik: ”Det skal farast vel med dyr og takast omsyn til instinkt og naturlig trong hjå dyret så det ikkje kjem i fåre for å lide i utrengsmål.” Til forskjell fra dyrevelferdsloven § 3 var det ikke to separate krav til behandling av dyr, men en direkte sammenkobling mellom den positive plikten til å behandle dyr godt og konsekvenset elementet som var faren for lidelse.⁸⁷

Formuleringen ”påkjenninger og belastninger” erstatter begrepet ”lidelse” som kom til uttrykk i dyrevernloven § 2. Etter ordlyden er terskelen senket for hvilken negativ behandling som rammes, og på denne bakgrunn fremstår det slik at det ikke skal like mye til nå som tidligere før den nedre grensen er overskredet.

På bakgrunn av en naturlig språklig forståelse er ”godt” et tydelig positivt ladet uttrykk, men det står likevel åpent for en nærmere presisering. Det utelukker åpenbart de tilfellene som ikke kan anses å være god behandling av dyr, særlig vold, mishandling og vanskjøtsel av dyr. Hvor den nedre grensen for god behandling går, er imidlertid usikkert kun på bakgrunn av en isolert tolking av ordlyden.

Uttrykket ”påkjenninger og belastninger” favner vidt, og det kan innebære mange tenkelige negative virkninger på dyrs velferd. Ordlyden tilsier at de påkjenningene og belastningene som ikke er *unødige*, vil være lovlige og dermed ikke straffverdige. Unødig gir anvisning på en relativt lav terskel.

Når loven bruker uttrykket ”fare for” er det naturlig å anta at ikke bare bestemte skadefølger kvalifiserer til brudd på bestemmelsen, men også skade som kan inntre i fremtiden dersom faren ikke avverges.

⁸⁷ Stenevik og Mejdell (digitalutgave à jour 2015), ”§ 3. Generelt om behandling av dyr” s. 1

Både begrepet ”godt” og ”unødig” har karakter av en rettslig standard, der loven selv ikke inneholder de normer som skal etterleves, men henviser til normer som ligger utenfor loven. Innholdet i rettslige standarder kan forandre seg med tiden, avhengig av hva som er den aktuelle moralske eller sosiale oppfatningen av standarden.⁸⁸

4.2 Presisering av ordlyden i forarbeidene

Etter forarbeidene til dyrevelferdsloven vil § 3 få betydning for tolkningen av andre bestemmelser i loven, i tillegg til å få ”selvstendig betydning i tilfeller der lovens øvrige bestemmelser ikke dekker et konkret forhold, ...”.⁸⁹ Uttalelsen tilsier at andre mer spesifikt angitte bestemmelser er *lex specialis*, og det er i tråd med paragrafoverskriften og lovens systematikk at § 3 fungerer som en fanebestemmelse for de forhold som ikke kan sies å falle inn under ordlyden i de øvrige bestemmelsene.

Hva som nærmere ligger i at dyr skal behandles ”godt”, beror etter forarbeidene på en *konkret vurdering* i det enkelte tilfellet. Det presiseres videre i forarbeidene at kravet er relatert til dyret som individ. God behandling av dyr forutsetter kunnskap om dyrs behov. Dette henger sammen med kravet om nødvendig kompetanse i dyrehold i dyrevelferdsloven § 6. I tillegg er det primært den behandlingen dyr får når de lever som reguleres av § 3, og det må avgrenses mot spørsmålet om dyrets rett til å leve.⁹⁰ Det er en vid adgang til å avlive slaktedyr i matproduksjon og kjæledyr man ikke lenger ønsker å ha. Det er dyrevelferdsloven § 12 som setter grenser for dyrevelferdsmessig forsvarlig avliving.

Det kom direkte til uttrykk i dyrevernsloven § 2 at man skulle ta hensyn til dyrs instinkt og naturlige trang, men dette ble ikke foreslått videreført i dyrevelferdsloven. Årsaken til dette var at departementet anså det allerede som en del av kravet til god behandling.⁹¹ Det forutsetts derfor i forarbeidene at det er et innbakt krav om å ta hensyn til dyrs fysiske og mentale behov ut fra dets egenart og evne til å ha positive og negative opplevelser.⁹² Mentale behov innebærer at dyr har mulighet til å følge instinkter og utøve naturlig adferd hos den enkelte art. At det skal tas hensyn til dyret som individ sammenfaller med første ledd i bestemmelsen som sier at dyr har egenverdi, og derfor at ”dyr skal behandles forsvarlig og med respekt

⁸⁸ Jon Gisle, *Jusleksikon*, 5. utgave, Oslo 2017 s. 357

⁸⁹ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 94

⁹⁰ Stenevik og Mejdell (digitalutgave à jour 2015), ”§ 3. Generelt om behandling av dyr” s. 5

⁹¹ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 94

⁹² *Ibid* s. 24

uavhengig av om de har noen økonomisk eller annen nytteverdi for mennesker.”⁹³ Når det gjelder å ta hensyn til dyrs naturlige behov og instinkt er det en nær kobling mellom dyrevernloven § 2 og dyrevelferdsloven § 3. I tillegg ble lidelsesbegrepet i dyrevernloven § 2 tolket vidt og omfattet mildere tilstander enn det som naturlig falt inn under en naturlig språklig forståelse av begrepet. På dette punktet anses § 3 å ha tilsvarende rekkevidde som etter dyrevernloven § 2, nettopp fordi begrepene påkjenning og belastning også omfatter lidelse, selv om ordlyden tilsier noe annet.⁹⁴ Rettspraksis som knytter seg til dyrevernloven § 2 kan derfor langt på vei få betydning for tolkningen av dyrevelferdsloven § 3.

Innholdet i begrepene påkjenninger og belastninger er basert på en faglig dyrevelferdsmessige vurdering, og bør være vitenskapelig basert. Dyrevelferdsloven skal også bygge på holdninger, tradisjoner, verdier og normer i samfunnet, i tillegg til å legge avgjørende vekt på gjeldende faglig kunnskap. Dette medfører at tradisjoner, kultur og religion ikke kan være avgjørende for å tillate handlinger som på bakgrunn av faglige vurderinger ikke er dyrevelferdsmessige forsvarlige. Derfor vil det som regel være forskningen som setter grenser for hva som er forsvarlig behandling av dyr til enhver tid.⁹⁵ Det er imidlertid ikke alltid målbart om dyr har blitt utsatt for påkjenninger eller belastninger, og det er ikke alltid vitenskapelig kunnskap er tilgjengelig. Derfor vil det, ifølge forarbeidene, være behov for skjønnsmessige beslutninger i enkelte tilfeller.⁹⁶

Det er begrepet ”unødig” som er vurderingskriteriet i den negative plikten som følger av § 3 annet ledd, og det uttales i forarbeidene at loven ikke beskytter dyr mot enhver påkjenning eller belastning som de utsettes for. Det sentrale vil være å forsøke å hindre at dyr blir utsatt for fare for påkjenninger og belastninger som er ”unødvendige eller uakseptable, og som kan unngås.”⁹⁷ Dette innebærer nærmere at den ansvarlige dyreeier aktivt skal beskytte dyr som han er ansvarlig for mot sykdommer, skader og påregnelige farer. Likevel plikter også andre enn dyreeier å opptre forsvarlig, overfor dyr som har en eier og dyr som er viltlevende, slik at dyr ikke blir utsatt for unødige påkjenninger eller belastninger.⁹⁸ I unødighetsvurderingen

⁹³ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 23

⁹⁴ *Ibid* s. 23

⁹⁵ *Ibid* s. 12

⁹⁶ *Ibid* s. 94

⁹⁷ *Ibid* s. 23

⁹⁸ *Ibid* s. 94

legges det vekt på om påkjeningen er forårsaket av mennesker, samt hva som er formålet med å utsette dyr for påkjening og om handlingen er allment akseptert.⁹⁹

Det gis uttrykk for i forarbeidene at bestemmelsen er spesielt relevant for handlinger som foretas av andre enn dyreeier.¹⁰⁰ Årsaken til dette er nok at flere av bestemmelsene i dyrevelferdsloven stiller spesifikke krav til dyreeier, blant annet § 6 om kompetanse og ansvar og § 24 om tilsyn og stell. På tross av dette, gis det også uttrykk for at kravet til god behandling kan gjøre seg gjeldende også i dyrehold eller ved driftsformer der en ikke til enhver tid har anledning til å føre tilsyn med alle individer. Dette kan være tilfelle i dyrehold med særlig stor dyretetthet eller som har dyr på beite. Eksempler på de nevnte dyrehold kan være store gårdsbruk som driver melkeproduksjon, oppdrettsanlegg med fisk, reindriftutøvere eller andre dyreeiere som har dyr på beite. For dyr som holdes i oppdrettsanlegg eller på fjøs vil det volde mindre vanskeligheter med å føre tilsyn, nettopp fordi dyreeier har daglige kontakt med dyrene, og det må derfor stilles strengere krav til slike dyrehold.

Etter forarbeidene skal formuleringen ”fare for” påkjening og belastninger tolkes slik at det må settes inn tiltak før slike negative konsekvenser inntreffer. På områder med manglende kunnskap bør det legges et ”forsiktighetsprinsipp” til grunn.¹⁰¹ Det presiseres ikke nærmere i forarbeidene hva som ligger i et ”forsiktighetsprinsipp”, men det antas at det innebærer alle bør innrette seg på en varsom og forsvarlig måte overfor både viltlevende og eide dyr. I områder der det er stor rovdyrfare vil det påkrevs av dyreeier å sørge for sikringstiltak for å beskytte dyret så godt det lar seg gjøre. Dette ble også presisert i Rt. 2006 s. 1105 som blir kommentert nedenfor under punkt 4.3.

4.3 Rettsstridsavgrensning i begrepet ”unødig”

Hovedregelen i strafferetten er, som nevnt under punkt 3.2, at det ikke skal foretas en innskrenkende tolkning av lovteksten. Det er ikke tilstrekkelig å innskrenke området for straffansvar alene på bakgrunn av den aktuelle handlingens klanderverdighet.¹⁰² Dette gjelder selv om handlingen har en ”mildere” karakter enn det lovgiver har ment å ramme.¹⁰³ Det kan likevel være grunnlag for å innfortolke rettsstridsavgrensninger dersom lovgiver har gitt

⁹⁹ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 23

¹⁰⁰ *Ibid* s. 94

¹⁰¹ *Ibid* s. 23

¹⁰² Gröning, Husabø og Jacobsen 2016, s. 196

¹⁰³ Rt. 2001 s. 1379 s. 1380 og Rt. 2007 s. 1559 avsnitt 14-15

signal om det i lovtekst eller i forarbeider.¹⁰⁴ Forarbeidene til dyrevelferdsloven presiserer at ikke enhver påkjenning eller belastning anses for å være rettsstridig og at det må legges vekt på formålet med påkjenningen og om handlingen er allment akseptert.¹⁰⁵ Det kan argumenteres for at forarbeidene anser begrepet ”unødig” som en avgrensning av de tilfeller som faller utenfor straffansvar.

I tilknytning til dyrevelferdsloven § 3 kan det være tale om handlinger som fremstår som normale, det vil si at de er i tråd med allment akseptert handlemåte i det aktuelle miljøet, og vil derfor ikke innebærer den type klander som bør gi grunnlag for straffansvar.¹⁰⁶ Dette kan være aktuelt når det gjelder oppdragelse, trening og aktivisering, lufting og stell av dyr som er i tråd med alminnelige moraloppfatninger i samfunnet.

I Rt. 2006 s. 1105 ble dyreeiere pålagt tidsubestemt beiteforbud på rovdyrtruet beiteområde av dyrevernnemnda. Høyesterett mente at de tidsubestemte oppofrelsene og utlegg som ett av vedtakene påførte dyreeierne, gikk langt utover de byrder som lovgiver har ment å pålegge dyreeiere i sin alminnelighet. Selv om rovdyr til enhver tid utgjør en større eller mindre fare for at husdyr blir påført lidelser, regnet Høyesterett det som en fremmed tanke at dyreeierne skulle verne dyr mot rovdyr over et langt tidsrom som innebar at de måtte avstå fra bruken av utmarksbeite. Høyesterett uttalte at ”når regelen om dyreeierens plikter i dyrevernloven § 2 skal anvendes, blir det tale om en avveining av de lidelser som dyret risikerer å bli påført, mot de oppofrelser som dyreeieren kan pålegges for at denne risikoen skal fjernes eller reduseres.” Uttalelsen tilsier at selv om det er en fare for alvorlige lidelser for dyret, så pålegges ikke dyreeier en ubetinget plikt til å beskytte det. Dersom det skulle stilles så strenge krav til dyreeiers aktsomhet, vil det volde vanskeligheter med praktiseringen av utmarksbeite, som i all hovedsak er en positiv opplevelse for dyret. På bakgrunn av at begrepet ”lidelse” i dyrevernloven § 2, i følge forarbeidene, skal ha samme innhold som påkjenninger og belastninger i dyrevelferdsloven § 3, er det grunn til å anvende dommene fra før vedtakelsen av dyrevelferdsloven som veiledning for det rettslige innholdet i § 3.¹⁰⁷ Likevel er det viktig å huske at rekkevidden av dyrevelferdsloven § 3 har blitt utvidet ved å inkludere dyrs rett til

¹⁰⁴ Gröning, Husabø og Jacobsen 2016, s. 196

¹⁰⁵ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 23

¹⁰⁶ Gröning, Husabø og Jacobsen 2016, s. 199

¹⁰⁷ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 23

”egenverdi” i første ledd, i tillegg til at dyrs status og rettighetsvern har blitt utvidet i sin alminnelighet med dyrevelferdsloven.¹⁰⁸

Forarbeidene formulerer ikke direkte begrensningen som ligger i begrepet ”unødig” som en rettsstridsavgrensning. Det bør utvises forsiktighet med å legge til grunn formuleringer som lovgiver ikke har tatt til orde for i forarbeidene. Årsaken til dette er at forarbeidene er uttrykk for lovgivers intensjon bak utformingen av reglene og det er nettopp dette som gir forarbeidene legitimitet som rettskildedefaktor.¹⁰⁹ Andre formuleringer som ikke er inntatt i forarbeidene har dermed ikke tilsvarende rettskildemessig legitimitet.

4.4 Tendens i rettspraksis mot å idømme straffansvar etter dyrevelferdsloven § 3

Rettspraksis knyttet til dyrevernavloven fra 1974 er i hovedsak saker avgjort på bakgrunn av bestemmelsen om tilsyn og stell, den gang § 5a, jamført med den generelle aktsomhetsnormen i dyrevernavloven § 2.¹¹⁰ Det er få straffesaker som utelukkende er avgjort på bakgrunn av dyrevernavloven § 2.¹¹¹ Dersom det har blitt idømt straffansvar har det stort sett blitt idømt bøtestraff.¹¹² Det samme gjelder for rettspraksis etter at dyrevelferdsloven trådte i kraft. Selv om § 3 har blitt anvendt selvstendig i enkelte saker, er det sjelden blitt idømt straffansvar utelukkende på dette grunnlag.

I Høyesteretts dom, inntatt i Rt. 1980 s. 1651, ble reineiere dømt til bøtestraff etter dyrevernavloven § 31, jf. § 2, for uaktsomt å ha utsatt svake reinsdyr for lidelse ved ikke å gi dem tilstrekkelig fôr og stell og ved å ikke slippe dem ut på beite. De svake dyrene måtte kasseres¹¹³ av distriktsveterinæren. Det kommer til uttrykk i dommen at unnlatelser av å ta tilstrekkelig vare på svake individer i en besetning, rammes av aktsomhetsnormen i dyrevernavloven § 2 og kan medføre straffansvar.¹¹⁴ Det er grunn til å tro at det samme ville blitt lagt til grunn etter dyrevelferdsloven § 3, med mindre tilfellet falt inn under bestemmelsen om tilsyn og stell i § 24.

¹⁰⁸ Se blant annet HR-2016-295-A avsnitt 17

¹⁰⁹ Boe 2010, s. 285

¹¹⁰ Se blant annet Rt. 1993 s. 1380, Rt. 1994 s. 1274 og Rt. 2009 s. 1595

¹¹¹ Stenevik og Mejdell (digitalutgave à jour 2015), ”§ 3. Generelt om behandling av dyr” s. 1

¹¹² Se blant annet Rt. 1980 s. 1651

¹¹³ Kassasjon: Dyret avlives og skrotten tas hånd om av veterinær eller lignende, uten at bonden får betalt for slaktet

¹¹⁴ Rt. 1980 s. 1651 s. 1653

I en nyere dom fra Høyesterett, HR-2017-1250-A, ble en kvinne dømt etter dyrevelferdsloven § 14 første ledd bokstav a, jf. § 37 første ledd for å ha brukt strømhalsbånd på en schäferhund. Det ble fastslått i dommen at bruken av strømhalsbånd kvalifiserte til vold etter § 14 første ledd bokstav a. Dette gjaldt også bruk av halsbåndet der batteriet var fjernet slik at hunden ikke ble påført strøm. Flertallet mente at den fortsatte bruken fungerte som en tvangssituasjon for hunden som gjorde at han ble påført stress og fikk undertrykket sin naturlige adferd ved ikke å kunne bjeffe. Dette var en psykisk form for vold som etter forarbeidene omfattes av voldsbegrepet.¹¹⁵ Flertallet presiserte at dette også var unødige belastninger for hunden i tråd med § 3.

Mindretallet var uenig med en så vid forståelse av voldsbegrepet som flertallet la til grunn når det gjaldt den fortsatte bruken. Likevel var mindretallet inne på om den fortsatte bruken kunne tenkes å rammes av dyrevelferdsloven § 3 og alternativet om unødige påkjenninger og belastninger, selv om dette ikke ble tatt stilling i saken.

Dersom det er tale om vold etter § 14 er det også i strid med aktsomhetsnormen i § 3, fordi de handlinger som omfattes av § 14 også omfattes av den vidtrekkende ordlyden i § 3.¹¹⁶ På denne bakgrunn kan det også tenkes at handlinger som ikke regnes som vold, ikke nødvendigvis faller utenfor straffansvar, men kan fanges opp av det generelle kravet om god behandling i § 3. I kommentarutgaven gis det uttrykk for et slikt synspunkt, ved å påpeke at tilfeller som kunne tenkes å falle utenfor voldsbegrepet, eksempelvis å dra en katt i halen uten mål og mening eller knipse den på nesen, uansett vil fanges opp av aktsomhetsnormen i § 3.¹¹⁷

I dommen gir Høyesterett uttrykk for at voldshandlingen må avgrenses nedad mot de mer lempelige irettesettelser i oppdragsøymed, der et sentralt moment er om handlingen går lenger enn det som er nødvendig ut fra hensynet til forsvarlig hundehold. Det kan på denne bakgrunn være grunnlag for å gi en korreks til en hest som biter.¹¹⁸ På bakgrunn av dette antas slike lempelige irettesettelser i oppdragsøymed å være handlinger som faller helt utenfor straffansvar, og også utenfor rekkevidden av § 3. Er slike handlinger rettmessige og forsvarlige etter § 14 første ledd bokstav a, gir det liten mening å si at de likevel ikke er

¹¹⁵ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 103

¹¹⁶ *Ibid* s. 50 og HR-2017-1250-A avsnitt 36

¹¹⁷ Stenevik og Mejdell (digitalutgave à jour 2015), ”§ 14. Særskilte forbud” s. 4

¹¹⁸ HR-2017-1250-A avsnitt 26

rettmessige og forsvarlige etter § 3. Årsaken til dette er blant annet at øvrige bestemmelser i dyrevelferdsloven skal tolkes i lys av aktsomhetsnormen i § 3. Det anses derfor som en del av den alminnelige handlefriheten til en dyreeier som har behov for å oppdra dyret til å tilpasse seg det miljøet som dyreeier operer i, slik at det bidrar til å forenkle og forbedre opplevelsen av dyreholdet både for dyr og dyreeier.

Når det gjelder irettesettelser i oppdragelsesøyemed avgjorde Gulating lagmannsrett, LG-1997-01803, en sak om en dyreeier som flere ganger refset hunden ved å slå den med en avis over krysset når den gjorde fra seg inne under løpetiden. Lagmannsretten la til grunn at mannen hadde brukt beskjeden kraft, nærmest som et rapp eller en dask. Herredsretten dømte tiltalte etter dyrevennloven § 2 og § 8, og la vekt på at forarbeidene til dyrevennloven uttalte at det skulle lite før man er over den nedre grensen for reglene. Lagmannsretten frifant imidlertid mannen på grunnlag av manglende uaktsomhet knyttet til om han utsatte hunden for fare for å lide eller å bli skremt i utreningsmål. Lagmannsretten tok ikke standpunkt til om de objektive kriteriene i § 2 og § 8 var oppfylt.

På bakgrunn av at uaktsomhetsansvaret har blitt skjerpet med dyrevelferdsloven, skal det også mer uforsvarlig opptreden til før bestemmelsene i dyrevelferdsloven er brutt. I dag stiller imidlertid dyrevelferdsloven § 6 strenge krav til kompetanse hos dyreeier om hva han eller hun bør vite. Det kunne tenkes at dyreeier i en tilsvarende situasjon ville blitt ansett som uaktsom, og kanskje også grovt uaktsom, fordi en dyreeier bør ha inngående kunnskap om dyreartens behov når vedkommende drar omsorg for et dyr. Det er mulig at et slikt tilfelle i dag ville blitt subsumert under § 14 første ledd bokstav a om vold, men det er også tenkelig at § 3 kan komme til anvendelse her.

I Eidsivating lagmannsretts dom, LE-2017-30786, ble en mann dømt til å betale bot etter dyrevelferdsloven § 3, jf. § 37 for grovt uaktsomt å ha påført kalver/ungdyr og melkekyr unødige påkjenninger og belastninger ved ikke å ha tilkalt veterinær umiddelbart da han ble kjent med at et traktorbatteri hadde blitt blandet i fôret. Her var § 3 eneste rettsgrunnlag for denne tiltaleposten og dette illustrerer at det ble idømt straffansvar utelukkende på bakgrunn av § 3.

Egenverdi har blitt trukket frem i nyere saker som en overordnet begrunnelse for å skjerpe rettighetsvernet til dyr, og gi signal om et behov for et skjerpet straffenivå for grove overtredelser. I HR-2017-1250-A bygget Høyesteretts flertall på hva som etter ”allmenn

samfunnsmoral oppfattes som klanderverdig”, i vurderingen av om den fortsatte bruken av halsbåndet var å anse som vold. I den forbindelse trakk flertallet frem at dyrevelferdsloven bygger på et annet syn på dyrs rettigheter enn det tidligere lovgivningen var basert på, inkludert dyrs egenverdi, og gir uttrykk for at dette har betydning for vurderingen etter § 14. Dette gir inntrykk av at Høyesterett potensielt vil bedømme en overtredelse strengere på bakgrunn av det utvidede rettighetsvernet dyr har fått med dyrevelferdsloven. Ved mangel på en prinsipiell uttalelse fra Høyesterett, er imidlertid usikkert hvilken konkret betydning det vil få for den nedre grensen av straffansvaret etter § 3.

På bakgrunn av de dommer som er fremhevet er det enkelte ganger blitt idømt straffansvar etter dyrevernsloven § 2 og dyrevelferdsloven § 3. Det er imidlertid et fåtall av saker der dette har blitt utfallet, og de som er trukket frem i denne sammenhengen er stort sett de eneste eksemplene. Årsaken til dette er nok dels at mange tilfeller i stor grad fanges opp av de øvrige bestemmelsene i dyrevelferdsloven, og dels at politi og påtalemyndighet sjelden anser det hensiktsmessig å håndheve slike saker. Inntrykket er at det ilegges straffansvar for mer alvorlige skadefølger og forsettlig overtredelser. Det er få høyesterettsdommer som uttrykkelig tar stilling til den nedre grensen for straffansvar etter § 3 og det har ikke kommet noen avklaring i rettspraksis per i dag.

5 FORHOLDET MELLOM DYREVELFERDSLOVEN § 3 OG KRIMINALISERINGSPRINSIPPENE

5.1 Generelt

Lovkravet i GrL. § 96 forutsetter at strafferettslige normer blir til gjennom kriminalisering, og at det er lovgivningen som fastsetter generelle handlingsnormer som individene må rette seg etter. Individvern er en grunnpremiss i strafferetten, der alle mennesker skal beskyttes mot direkte inngrep i deres liv og frihet. Det gjelder både for individet som er krenket og for individet som krenker andre. Gjennom påtale og straff overfor lovbrøyteren vernes offeret for krenkelsen, og gjennom grunnleggende rettigheter for den anklagde vernes vedkommende mot myndighetsmisbruk og vilkårlig behandling.¹¹⁹ Premisset om individvern tilsier at lovgiver må gjennomgå en grundig og samvittighetsfull vurdering av hvilke handlinger som er alvorlige nok til å kriminaliseres, og hvilke handlinger som faller utenfor strafferettslig regulering. Kriminaliseringsprinsippene forklarer hvilke rettsgoder strafferetten skal verne om, og hvilke typer krenkelsener den skal reagere mot.¹²⁰

5.2 Skadefølgeprinsippet

Det følger av forarbeidene til straffeloven fra 2005 at kjernen i skadefølgeprinsippet er at bruken av straff må være ”rasjonell og human”.¹²¹ Dette samsvarer i stor grad med det Straffelovkommisjonen la til grunn, om at skadefølgeprinsippet ”bygger på at individet i størst mulig grad bør kunne handle fritt, og at straff bare bør kunne anvendes når tungtveiende grunner taler for det.”¹²² Skadefølgeprinsippet innebærer at atferd bare bør kriminaliseres dersom den fører til skade eller fare for skade på interesser som bør vernes av samfunnet.¹²³ Ikke alle handlinger som volder skade eller fare for skade er derimot verdt å kriminalisere, for eksempel skade som vedkommende påfører seg selv eller usikre og minimale skadefølger.¹²⁴

Utgangspunktet er at individene skal kunne handle fritt. Forarbeidene uttrykker at poenget med skadefølgeprinsippet er at det gir utgangspunkter som stiller krav om særlig tungtveiende

¹¹⁹ Gröning, Husabø og Jacobsen 2016, s. 44-47

¹²⁰ *Ibid*, s. 47

¹²¹ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 89-93

¹²² NOU 2002: 4 Ny straffelov Straffelovkommisjonens delutredning VII s. 79

¹²³ *Ibid* s. 88

¹²⁴ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 91-92

grunner for at straff skal tas i bruk, av den grunn at straff innebærer et sterkt inngrep i individenes frihet. Fordelene av kriminalisering må balanseres mot ulempene av kriminalisering, inkludert de negative følgene domfellelse og soning vil ha for den som straffeforfølges.¹²⁵ Dette kan også uttrykkes som en avveining mellom handlingens betydning for den handlenes frihet på den ene siden og handlingens grad av inngrep i andres frihet på den andre siden.¹²⁶

Handlinger som ikke er egnet til å medføre skade eller fare for skade er det ingen grunn til å kriminalisere. Det er i stor grad enighet om hvilke handlinger som medfører en skade eller en fare for skade. For straffebedene mot vold, drap og voldtekt er det bred enighet om er skadelige. Det samme er det grunn til å mene også om vold, vanskjøtsel og seksuell omgang med dyr. Det er også i stor grad enighet om hvilke handlinger som ikke skal medføre straff,¹²⁷ men av og til kan det være krevende å avgjøre, og dette gjør seg gjeldene for den nedre grensen av dyrevelferdsloven § 3.

Straff bør normalt ikke anvendes for å verne noen mot mildere fysisk eller psykisk ubehag.¹²⁸ Det er enkelte ting man som mennesker må tåle i dagliglivet når det kommer til interaksjon med andre mennesker. Det samme kan sies å gjelde også for dyr, og det blir også lagt til grunn i forarbeidene til dyrevelferdsloven.¹²⁹ Ved fysisk ubehag må det imidlertid trekkes en grense mot kroppskrenkelser som bør være straffbare.¹³⁰ Fysisk ubehag som oppfyller kravet til ”vold” etter strl. § 271, kan straffes. Alle handlinger som ikke er vold, faller inn under den alminnelige handlefriheten til individene og er en naturlig del av den dagligdagse, mellommenneskelig interaksjonen, med mindre andre straffebed kriminaliserer adferden. Det samme resonnementet vil gjelde for mindre alvorlige handlinger som påvirker den psykiske integriteten.¹³¹ Det kan det tenkes at handlinger som ikke er ”vold” etter dyrevelferdsloven § 14 første ledd bokstav a likevel kan rammes av § 3, fordi ordlyden går lenger i å beskytte dyr mot fysiske integritetskrenkelser. Dyrevelferdsloven § 14 første ledd bokstav a rammer også krenkelser av dyrs psykiske integritet.¹³² Dyr kan utsettes for påkjenninger og belastninger av mental karakter som kan medføre uro, frykt, angst, stress og andre mentale endringer som kan

¹²⁵ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 92

¹²⁶ Grønning, Husabø og Jacobsen 2016, s. 48

¹²⁷ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 89

¹²⁸ *Ibid* s. 90

¹²⁹ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 23

¹³⁰ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 90

¹³¹ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 90

¹³² *Ibid* s. 103

gi redusert velferd. Da blir det spørsmål om det er i tråd med skadefølgeprinsippet å straffe mennesker for behandling av dyr som medfører mildere former for fysisk eller psykisk ubehag etter § 3.

Det er lovgiver som har bevisbyrden for at en handling medfører en uakseptabel risiko for skade eller fare for skade på beskyttelsesverdige interesser. Dersom en handling er mindre alvorlig og skadefølgen er usikker, bør det ikke reageres med straff ”for sikkerhetsskyld”. Beviskravet bør være relativt til handlingens alvorlighetsgrad, slik at det kreves desto sterkere bevis for skadefølgene, jo mindre handlingen er egnet til å skade beskyttelsesverdige interesser.¹³³

5.3 Andre grenser for kriminalisering

5.3.1 Straff må være siste utvei

Straff bør være det siste middelet staten tar i bruk for å styre atferd. Dette henger sammen med at det er et så sterkt inngrep i individets rettssfære som bare kan tas i bruk dersom ingen andre virkemidler finnes eller åpenbart ikke er tilstrekkelige.¹³⁴ Administrative sanksjoner er særlig anvendelig for mindre alvorlige overtredelser for å markere at handlingen anses å være umoralsk eller uforsvarlig, men likevel ikke klanderverdig nok til å kriminalisere. Dette gjelder både for bestemmelser som verner private og offentlige interesser. Ved brudd på bestemmelser som verner offentligrettslige interesser, er det anledning for det ansvarlige forvaltningsorganet til å reagere med ulike former for administrative sanksjoner, så lenge dette er hjemlet i loven.¹³⁵ Dyrevelferdsloven § 34 gir som nevnt hjemmel til Mattilsynet om illeggelse av overtredelsesgebyr ved overtredelser av dyrevelferdsloven § 3, og derfor vil dette i mange tilfeller være en tilfredsstillende sanksjon i stedet for straff.

5.3.2 Straff må være hensiktsmessig

I kravet om at bruk av straff må være hensiktsmessig ligger det at en handling bare bør kriminaliseres dersom nyttevirkningene er klart større enn skadevirkningene.¹³⁶ Straffelovkommisjonen trekker frem syv hensyn som taler mot å bruke straff, og som

¹³³ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 92

¹³⁴ *Ibid* s. 92

¹³⁵ *Ibid* s. 93

¹³⁶ *Ibid* s. 93

departementet sluttet seg til. De aktuelle hensyn som kan gjøre gjeldende etter dyrevelferdsloven § 3 er hvilke menneskelige belastninger som den domfelte og dennes familie påføres, særlig ved ubetinget fengselsstraff, om håndheving vil krenke privatlivets fred eller yringsfriheten, om straffebudet må utformes så vagt at forutberegneligheten blir svekket, at hensyn til ressursbruk medfører at straff ikke bør brukes dersom ressursknapphet avskjærer oppfølging i praksis og om straffeforfølgning av bagatellmessige lovbrudd kan skape en følelse av ufrihet i befolkningen og svekke respekten for straff.¹³⁷

5.4 Kriminalitetsprinsippenes begrensning for kriminalisering etter dyrevelferdsloven § 3

Det nedre sjiktet av dyrevelferdsloven § 3 grenser mot behandling av dyr som ligger innenfor menneskers handlefrihet og som derfor er lovlige. Dette medfører at det oppstår et problematisk skille mellom de tilfeller som faller inn under straffansvar og de tilfeller som faller utenfor.

Selv om et tilfelle ikke direkte faller inn under ordlyden i andre bestemmelser i dyrevelferdsloven, kan det likevel være så klanderverdig opptreden at det er grunn til å reagere med straff etter den åpne bestemmelsen i § 3. På bakgrunn av formålet om å fremme respekt for dyr og ta hensyn til at dyr har egenverdi etter § 3 første ledd kan det argumenteres for at det stilles strengere krav enn tidligere til å beskytte mot fysiske og psykiske krenkelsener som får negative virkninger for dyrs velferd. Den ovenfor nevnte dom, LE-2017-30786, er et eksempel på en sak der det ble idømt straffansvar etter § 3. Konsekvensene av domfeltes grovt uaktsomme opptreden faller innenfor det som må regnes å være unødige påkjenninger og belastninger. Årsaken til dette er den alvorlige skadefølgen, nettopp at enkelte dyr ble alvorlig syke og måtte avlives eller døde som følge av byforgiftningen. Dommen illustrerer videre at det ikke var tilstrekkelig i den konkrete saken å ilegge et overtredelsesgebyr for grovt uaktsomt å ha påført dyr en alvorlig skadefølge. Dommen er avsagt 9. september 2017, og det er ikke kjent om dommen har blitt anket til Høyesterett. I andre tilfeller kan skadefølgen være så beskjedne at det er tilsvarende liten grunn til å kriminalisere opptreden og da kan skadefølgeprinsippet tenkes å settes grenser for hva som skal kriminaliseres i det nedre sjiktet av dyrevelferdsloven § 3. De unødige påkjenninger og belastninger som er en naturlig del av dyrs liv, kan tenkes å være så lite straffverdig at det ikke bør kriminaliseres.

¹³⁷ NOU 2002: 4 s. 82-84

Dette kan være der et dyr påføres lettere ubehag eller stress av fysisk eller mental karakter, selv om dette både kan og bør unngås. Forarbeidene til dyrevelferdsloven gir inntrykk av det samme oppfatningen ved å fremheve at forskningen og allmenn akseptert praksis kan sette grenser for kriminalisering etter § 3.

Det å bli idømt straffansvar er belastende for den som rammes og kan være stigmatiserende. Av denne grunn tilsier hensynet til individenes frihet og selvstendighet at det settes strenge rammer for straffansvar på alle områder av strafferetten, også i spesiallovgivningen.

Skadevirkningene av å kriminalisere adferd som per i dag er allment akseptert og som forskningen mener er forsvarlig vil være større enn nyttevirkningene av kriminalisering. Årsaken til dette er blant annet at politi og påtalemyndighet vil få en betydelig saksmengde som vil være ressurskrevende å håndtere. I tillegg vil det kunne svekke tilliten til rettssystemet å ilegge straffansvar for bagatellmessige overtredelser der det er hensiktsmessig å reagere med administrative sanksjoner. Dette bidrar til å gjøre sanksjonsformen blir tilpasset overtredelsens alvorlighetsgrad, som igjen bidrar til å sikre forutberegnelighet om aktuelle sanksjoner.

På bakgrunn av det som er sagt kan kriminalisering på bakgrunn av ordlyden i dyrevelferdsloven § 3 være problematisk etter de begrensninger som kriminalitetsprinsippene setter for bruken av straff. Likevel er det lovgivers oppgave å fastsette hva som skal kriminaliseres og lovgivers intensjon bør respekteres. En utvidet adgang til å ilegge administrative sanksjoner etter dyrevelferdsloven § 34 vil imidlertid bidra til å redusere betenkelighetene knyttet til kriminaliseringsprinsippene, fordi straff således ikke er eneste reaksjonsform ved overtredelser av dyrevelferdsloven § 3.

6 FORHOLDET MELLOM DYREVELFERDSLOVEN § 3 OG LOVKRAVET I GRL. § 96 OG EMK ART. 7

6.1 Generelt

Lovkravet i Grl. § 96 første ledd forutsetter at ingen kan dømmes uten etter lov eller straffes uten etter dom, og blir supplert av Grl. § 97 om forbudet mot å gi lover tilbakevirkende kraft. I sammenheng må de to bestemmelsene forstås slik at det bare er domstolene som kan straffe individene, og det er bare på grunnlag av et straffebud som var gjeldende på det tidspunktet forbrytelsen fant sted. Straffebudet må være utformet av lovgiver før domstolene har kompetanse til å dømme på grunnlag av lovhjemmelen i det enkelte tilfellet.¹³⁸ På denne måten kommer maktfordelingsprinsippet til uttrykk i § 96 første ledd.

Straffebegrepet etter Grl. § 96 første ledd er mye snevrere enn etter EMK art. 7. ”Straff” omfatter bare det lovgiver eksplisitt har definert som straff, det vil si det som følger av strl. § 29, mens ”criminal offence” etter art. 7 kan omfatte også en rekke administrative sanksjoner.¹³⁹

6.2 Kravet om hjemmel i formell lov

Legalitetsprinsippet, som fremkommer av Grl. § 96 første ledd, krever at inngrep i individenes rettssfære har hjemmel i lov. Lovkravet skjerpes jo større inngrep det er tale om. Dette følger av langvarig EMD-praksis og ble uttrykt i Høyesteretts dom i Rt. 1976 s. 1 (Kløfta) og bekreftet i Rt. 1996 s. 1415 og Rt. 1996 s. 1440.¹⁴⁰ Selv om dette gjaldt inngrep i eiendomsretten, gir programerklæringen i Kløfta-dommen uttrykk for at ved inngrep i den personlige integritet og privatliv, i den enkeltes frihet og rettssikkerhet eller i ytringsfriheten, så er det grunn til å forvente en inngående prøving fra domstolenes side.¹⁴¹ Straff er det sterkeste inngrepet som statens myndigheter kan gjøre i individenes rettssfære, og derfor er det et behov for å ha klare konstitusjonelle rammer rundt dette.

¹³⁸ Gröning, Husabø og Jacobsen 2016, s. 60

¹³⁹ *Ibid.*, s. 63

¹⁴⁰ Se blant annet EMDs dom 2. august 1984 *Malone v. Storbritannia*

¹⁴¹ Aall 2015, s. 123-124

Ved uttrykket ”lov” siktes det til formelle lovvedtak fra Stortinget som følger av reglene i Grunnloven.¹⁴² Det kan ikke idømmes straff av domstolene på annet grunnlag enn formell lov i norsk rett.

6.3 Kravet til hjemmelens presisjon

Bakgrunnen for lovkravet er dels å hindre myndighetsmisbruk fra statens side gjennom *maktfordelingsprinsippet* der forvaltningens og domstolens myndighet bygger på det grunnlag som fastlagt gjennom lovgivningen. Dette ivaretas gjennom tilgjengelighetskravet som forutsetter at straffebestemmelsen må foreligge før straffansvar kan idømmes. En annen begrunnelse for lovkravet er hensynet til individets rettssikkerhet slik at inngrep skal være *forutberegnelig* med forankring i presise og tilgjengelige regler slik at individet får mulighet til å innrette seg etter dem.¹⁴³

En forutsetning for at lovkravet skal ivareta sitt formål er at det stilles krav til lovgiver om å gi straffebudene et så presist innhold som mulig, slik at det innsnevrer rommet for domstolene til å bestemme strafferettens innhold. Dette er uttrykket for minstekravet til hjemmelens presisjon som ligger implisitt i Grl. § 96.

EMD la til grunn i *Sunday Times*-dommen at det gjelder et krav til presis utforming og tilstrekkelig tilgjengelige regler innbakt i EMK art. 7.¹⁴⁴ I EMDs storkammeravgjørelse *Cantoni v. Frankrike* ble det presisert at hjemmelskravet i EMK art. 7 er oppfylt når ”det i de fleste tilfeller ikke er tvil om hvorvidt handlingen omfattes av bestemmelsen”.¹⁴⁵

I følge Rt. 2014 s. 238 (Hønsehaukdom II) gjelder det i dag et like strengt krav til presisjon i Grl. § 96 første ledd som etter EMK art. 7. Det er forutsatt i denne dommen og bekreftet i etterfølgende høyesterettspraksis at det har skjedd en innstramming av kravet til presis utforming av straffebestemmelser sammenlignet med tidligere praksis.¹⁴⁶ Frem til i dag har norske domstoler likevel aldri satt et straffebud til side på grunn av manglende presisjon, og kravet har i dag først og fremst som funksjon å være et signal til lovgiver.¹⁴⁷

¹⁴² Aall 2015, s. 126

¹⁴³ *Ibid.*, s. 119

¹⁴⁴ EMDs dom 26. april 1979 *The Sunday Times v. Storbritannia* avsnitt 49

¹⁴⁵ EMDs dom 15. november 1996 *Cantoni v. Frankrike* avsnitt 32

¹⁴⁶ Rt. 2014 s. 238 (Hønsehaukdom II) avsnitt 15-18

¹⁴⁷ Grønning, Husabø og Jacobsen 2016, s. 68

Det kan oppstå problemer knyttet til bruk av skjønnsmessige ord og uttrykk i strafferetten, og det vil oppstå spørsmål om hvor stor grad av skjønn som kan og bør overlates til domstolene. Høyesterett uttalte i Rt. 2005 s. 1628 at bruk av rettslige standarder ikke er ”uproblematisk på bakgrunn av de hensyn som ligger til grunn for lovkravet i Grunnloven § 96”, og derfor må slike straffebestemmelser ”tolkes med varsomhet”.¹⁴⁸ Årsaken til dette er at det for individet oppstår usikkerhet om hva som er ulovlige handlinger og som kan potensielt medføre straffansvar. Utpreget bruk av rettslige standarder og vage uttrykk i straffebestemmelser vil således svekke rettssikkerheten for individene i samfunnet.

De senere årene har det vært en utvikling i retning av et strengere krav til ordlydsorientert tolkning av straffebud, og det gjelder i dag et forbud mot sterkt utvidende tolkning og analogisk anvendelse av straffebestemmelser. I blant annet Rt. 2012 s. 313 ga Høyesteretts flertall uttrykk for at:

”Det er uansett ikke avgjørende hva lovgiver har ment, når en eventuell lovgiverintensjon ikke har kommet til uttrykk i loven. Jeg viser til lovskravet i Grunnloven § 96 og EMK art. 7, slik dette er forstått blant annet i Rt. 2011 s. 469 (...) hvor det fremheves at straffbarheten må følge av loven, og at manglende støtte i ordlyden ikke avhjelpes ved at forholdet er klart straffverdig, og at lovgiver utvilsomt ønsket å ramme det.”

Dette er fulgt opp i senere høyesterettspraksis, blant annet Rt. 2012 s. 1211 (Bloggerkjennelsen) og Rt. 2014 s. 238 (Hønsehaukdom II).

Med straffeloven 1902 utviklet straffelovgivningen seg fra å være kasuistisk til å bli mer syntetisk, preget av rettslige standarder og skjønnsmessige ord og uttrykk. Dette var nødvendig for å fange inn de mange ulike tilfellene av krenkelser som kunne gjøre seg gjeldende, og som ellers ville være straffrie. Straffelovgivningen vil være for omfattende og uoversiktlig dersom alle tenkelige situasjoner skal reguleres eksplisitt. I tillegg bør straffebestemmelser være i stand til i en viss grad å holde følge med samfunnsendringer.¹⁴⁹ Der det er begrenset hvor presist lovgiver kan angi det straffbare området, har domstolene større frihet til å utvikle innholdet i bestemmelsen gjennom praksis. Så lenge tolkningsresultatet lar seg forene med kjernen i straffebudet er ikke lovkravet til hinder for en gradvis klargjøring av vilkårene for straffansvar gjennom tolkning i praksis. Da vil hensynet

¹⁴⁸ Rt. 2005 s. 1628 avsnitt 16

¹⁴⁹Gröning, Husabø og Jacobsen 2016, s. 69

til forutberegnelighet ivaretas i tilstrekkelig grad slik at individet er i stand til å forutse hvilke handlinger som vil medføre straffansvar.¹⁵⁰

6.4 utfordringer knyttet til presisjonskravet ved tolkningen av § 3

I Rt. 2006 s. 1105 uttalte Høyesterett at:

”Dyrevernloven § 2 har karakter av å være en rettslig standard, der innholdet kan endre seg med utviklingen i samfunnet. Samtidig er plikten etter § 2 straffesanksjonert, jf. § 31, og dette tilsier at bestemmelsen må gis et innhold som så langt som mulig sikrer klarhet og forutberegnelighet.”¹⁵¹

Det Høyesterett her gir uttrykk for er det samme utgangspunktet som ble lagt til grunn i Rt. 2005 s. 1628, nemlig at det å operere med rettslige standarder for straffesanksjonerte plikter, kan være problematisk på bakgrunn av kravet til å sikre klare og forutberegnelige regler på strafferettens område. Det fremkommer av Rt. 2006. 1105 at presisjonskravet er en sentral del av vurderingen av om vedkommende kan bli idømt straffansvar etter dyrevernloven § 2, og antageligvis også for § 3 på bakgrunn av det som er fastlagt under punkt 4.2 og 4.4 om sammenhengen mellom dyrevernloven § 2 og dyrevelferdsloven § 3.

På bakgrunn av det som fremkommer i forarbeidene har ikke lovgivers intensjon vært å ramme behandling av dyr som i dag anses forsvarlig. Likevel favner ordlyden i § 3 så vidt at det potensielt kan ilegges straffansvar for ulik type behandling av dyr som per i dag er i tråd med akseptert, alminnelig dyrehold. Det er betenkelig med tanke på presisjonskravet i Grl. § 96 og EMK art. 7 at § 3 inneholder rettslige standarder som i stor grad åpner for domstolene til å foreta egne fortolkninger. Dette reduserer muligheten for individene til å settes i stand til å forutse hva slags behandling av dyr som er lovlig, utover det som følger av øvrige bestemmelser i dyrevelferdsloven.

Som nevnt under punkt 6.3 er det likevel ikke i strid med lovkravet i Grl. § 96 og EMK art. 7 at dyrevelferdsloven § 3 har en uklar ordlyd, så lenge forarbeidene presiserer nærmere hvordan lovens ord skal forstås. Det er nettopp behov for å operere med rettsregler som ikke er for kasuistiske. Det er også legitimt for domstolene å foreta tolkninger som ligger innenfor

¹⁵⁰ Gröning, Husabø og Jacobsen 2016, s. 74

¹⁵¹ Rt. 2006 s. 1105 avsnitt 44

den naturlige språklige forståelsen begrepene ”godt” og ”unødige påkjenninger og belastninger”, og det vil være i tråd med den ordlydsorienterte tolkning som er forutsatt i høyesterettspraksis. Da vil det ikke være tale om noen utvidende tolkning som kan være i strid med lovkravet.¹⁵² Gjennom klargjøring av vilkårene for straffansvar etter § 3 fra domstolenes side vil hensynet til forutberegnelighet ivaretas i sterkere grad enn det som fremgår av ordlyden isolert. Det kan imidlertid oppstå utfordringer for domstolen å vurdere hva som kreves i tilfeller der det foreligger lite eller ingen forskning. Etter forarbeidene vil vurderingene da i stor grad bygge på skjønnsmessige betraktninger som kan etterlate usikkerhet om hva som er gjeldende rett. I slike tilfeller bør domstolen utvise varsomhet med presisering av ordlyden, for å forhindre at lovgivers intensjon blir satt til side.

¹⁵² Gröning, Husabø og Jacobsen 2016, s. 73-74

7 AVSLUTTENDE BEMERKNINGER OG VURDERINGER

Som tidligere nevnt under punkt 4.2 regulerer dyrevelferdsloven § 3 tilfeller som faller utenfor ordlyden i andre bestemmelser. Dette kan således omfatte mange tenkelige tilfeller av behandling av dyr, men er som nevnt spesielt relevant for andre enn dyreeier og i dyrehold der dyreeier ikke til enhver tid har anledning til å føre tilsyn med hvert enkelt individ. Dyrehold med beitedyr og husdyrhold med stor dyretetthet er derfor særlig relevant. Som nevnt under punkt 4.1 tilsier ordlyden at det skal lite til før bestemmelsen er overtrådt, men etter forarbeidene må bestemmelsen likevel forbeholdes de påkjenninger og belastninger som er ”unødvendige eller uakseptable, og som kan unngås.” Det er imidlertid mange tilfeller som omfattes av ordlyden som både er unødvendige og som kan unngås, men der handlingen likevel fremstår som lite straffverdig. Dette er for eksempel dyreeier som ved enkelttilfeller ikke rekker å gå på tur med hunden før jobb som medfører at hunden gjør fra seg innendørs. Dette er en belastning som kunne vært unngått ved å stå opp tidligere og lufte hunden. Forarbeidene til dyrevelferdsloven gir ingen veiledning om hvordan slike og lignende situasjoner skal bedømmes. På bakgrunn av det som er sagt om HR-2017-1250-A under punkt 4.4 kan dommen likevel tolkes slik at mer lempelige irettesettelser av dyr faller utenfor reguleringen etter dyrevelferdsloven § 14 første ledd bokstav a og § 3. Som nevnt i punkt 2.4 sammenholdt med punkt 4.4 kan det tenkes at domstolene i fremtiden vil legge større vekt på hensynet til dyrs egenverdi og dets naturlige behov ved tolkningen av § 3, slik at grensene for hva som skal kriminaliseres kan bli trukket lenger enn etter dyrevennloven § 2. Per i dag står det åpent hvor grensen mellom kriminalisering etter § 3 og straffrie handlinger skal trekkes, og det gjenstår å se om det i vil komme en endelig avklaring i Høyesterett i fremtiden.

Det skal videre vurderes om dyrevelferdsloven § 3 er en hensiktsmessig og god regel slik den er i dag.

Som utgangspunkt er det problematisk at en bestemmelse som er grunnlag for straffansvar har en så uklar utforming som § 3 har. Det er betenkelig at lovgiver gjennom § 3 gir uttrykk for at det skal mindre til for å komme i straffansvar for krenkelser av dyr enn krenkelser av mennesker etter straffeloven. Som nevnt under punkt 5.2 setter kriminalitetsprinsippene, som ligger til grunn for bestemmelsene i straffeloven, strenge rammer for kriminalisering. Bestemmelsen i § 3 kan imidlertid etterlate et inntrykk av at lovgivers intensjon om å utvide rettighetsvernet for dyr til en viss grad har gått på bekostning av lovkravet og kriminaliseringsprinsippene. Selv om en slik fanebestemmelse er hensiktsmessig der det er

liten tvil om rettstridigheten av handlingen, er det betenkelig at ordlyden i § 3, jf. § 37 også kan medføre straffansvar for påkjenninger som medfører mindre fysisk eller psykisk ubehag for et dyr. Selv om den potensielle straffen ved overtredelser av den nedre grensen for dyrevelferdsloven § 3 stort sett vil være av beskjeden karakter, som nevnt under punkt 3.5, er det belastningen og stigmaet ved straffansvar som er problematisk. Forarbeidene bidrar imidlertid til å avklare noe av uklarheten som kommer til uttrykk i ordlyden og reduserer således mye av det problematiske knyttet til presisjonskravet. Selv om høyesterettspraksis har presisert viktigheten av å være bevisst lovgivers intensjon og derfor foreta språkorientert tolkning av lovteksten, vil det på bakgrunn av det som er sagt under punkt 6.3, vært være hensiktsmessig å legge avgjørende vekt på de begrensninger som forarbeidene oppstiller for bestemmelsens rekkevidde. Det er fordelaktig at bestemmelsen har potensial til å holde tritt med endringer i samfunnet, fordi tendensen har vært at forskningen og holdninger i samfunnet utvikler seg i nye retninger. Det ville blitt for komplisert og ressurskrevende dersom loven måtte endres ved jevne mellomrom for å holde tritt med samfunnsendringer. Det kunne imidlertid med fordel vært inntatt en formulering i bestemmelsen som tydeliggjorde grensen mellom kriminalisert og straffri adferd. Dette gjelder særlig ved tilsvarende eller lignende situasjoner som i eksempelet ovenfor med lufting av hunden.

Det er fornuftig og nødvendig av hensyn til det som er nevnt om kriminaliseringsprinsippene under punkt 5, at i forarbeidene presiserer at ”unødig” ikke omfatter alle former for påkjenninger og belastninger. Forarbeidene burde imidlertid gitt uttrykk for en mer tydelig rettsstridsavgrensning for å få bedre klarhet i hvilke situasjoner som faller utenfor bestemmelsens anvendelsesområde. Dette kunne bidratt til å legge til rette for at domstolene kunne foreta en mer forsvarlig presiserende tolkning av ordlyden. Slik bestemmelsen er i dag risikere ordlydens grenser å bli trukket lenger enn det som er hensiktsmessig. Dette gjelder særlig på bakgrunn av det som er nevnt ovenfor i punkt 4.2, om at dersom det ikke foreligger vitenskapelig basert kunnskap på det aktuelle området vil det bero på skjønnsmessige vurderinger fra domstolens side hva som skal regnes som unødige påkjenninger eller belastninger. I slike tilfeller kan det problematiske av hensyn til forutberegnelige straffebestemmelser oppstå på nytt, fordi forarbeidene henviser til nok en skjønnsmessig vurdering av en allerede uklar ordlyd.

Det er viktig at individene i samfunnet er bevisst hvordan de behandler dyr og at det kan få strafferettslige konsekvenser ved overtredelser av bestemmelsene i dyrevelferdsloven. I likhet

med forskningen går samfunnsoppfatningen i retning av å stille strengere krav om positiv velferd som følge av et økende kritisk lys på negative forhold.¹⁵³ Det utvidede rettighetsvernet for dyr er positivt for å skape ønskede moraloppfatninger i samfunnet og holdninger til dyr. Årsaken til dette er primært det behovet dyr for beskyttelse mot negativ behandling de selv ikke kan forsvare seg mot, og der lovgivningen kan bidra til å innskrenke rammene for utnyttelse som er til skade for dyrevelferden. På bakgrunn av den siste tidens avdekking av dårlige forhold hos flere grisebønder i Rogaland, er det grunn til å presisere nettopp behovet for å gjøre mennesker bevisst på hvordan dyr fortjener å leve.¹⁵⁴

Det må være adgang til å behandle dyr på en måte som er i tråd med et fornuftig og velbegrunnet formål, selv om dette skulle medføre at behandlingen medførte påkjenninger og belastninger. De tilfeller som er nevnt ovenfor om lufting av hund og andre lignende situasjoner bør ikke anses å være i strid med kravet at dyr skal behandles ”godt” eller å forhindre at dyr utsettes for ”unødige påkjenninger eller belastninger”. På bakgrunn av det som er forklart under punkt 4.2, må regnes som en del av påkjenninger og belastninger dyr kan oppleve mens det lever og dette må således være innenfor individenes handlings sfære. I forlengelsen av dette er det også lite hensiktsmessig å ilegge straffansvar for slike handlinger fordi de negative konsekvensene dette medfører er mye større enn skadevirkningene dyret påføres. Selv om slike påkjenninger riktignok både kan være uetisk og kritikkverdig, er dette likevel ikke i seg selv tilstrekkelig til å begrunne et straffansvar. Samtidig må det stilles krav til at dyreeier gjennomgår grundige forberedelser før et dyr skaffes. Er det enkelt å unngå påkjenningen og der det risiko for alvorlige lidelser bør det reageres med straff, dette gjelder særlig for dyreeier som ikke foretar grundig tilsyn av dyr der dyretettheten er stor eller der dyr holdes på beite. Som nevnt under punkt 3.5 bør bøtStraff benyttes for overtredelser av dyrevelferdsloven § 3 dersom det blir ilagt straffansvar. Det bør derimot ikke ilegges straffansvar selv om det er enkelt å unngå påkjenningen, når det kun er tale om minimale skadefølger. Det å dra katten i halen eller knipse den på nesen omfattes ikke nødvendigvis av dyrevelferdsloven § 14 første ledd bokstav a, men selv om tilfellet skulle omfattes av § 3, er det liten grunn til å ilegge straffansvar dersom skadevirkningene er minimale. Dersom dyret utsettes for lignende påkjenninger i lengre perioder er det imidlertid grunn til å reagere med overtredelsesgebyr, eller eventuelt fratakelse av retten til å holde dyr etter dyrevelferdsloven §

¹⁵³ Stenevik og Mejdell (digitalutgave à jour 2015), ”§ 3. Generelt om behandling av dyr” s. 5

¹⁵⁴ NRKs nettsider (nrk.no) <https://www.nrk.no/rogaland/rystende-forhold-hos-grisebønder-avdekket-1.13803803> (sist besøkt 07.12.2017)

33. Dersom det er aktuelt å sanksjonere overtredelser av den nedre grensen av § 3, så bør det langt på vei reageres med overtredelsesgebyr for å sikre at straff ikke blir benyttet i større utstrekning enn nødvendig, jf. det som er sagt under punkt 3.5, 3.6 og 5.3.1. Dette bør gjelde både der Mattilsynet og dyrepolitienheter, i de fylker som nevnt i punkt 3.6, avdekker forhold som de mener er i strid med det generelle kravet til behandling av dyr etter § 3.

Kilderegister

Lover og internasjonale konvensjoner

Lov 19. juni 2009 nr. 97 om dyrevelferd (dyrevelferdsloven)

Lov 20. desember 1974 nr. 23 om dyreververn (dyreververnloven fra 1974) (opphevet)

Kongeriket Norges Grunnlov 17. mai 1814 (Grunnloven)

Den europeiske menneskerettskonvensjon 4. november 1950 om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter (EMK)

Lov 29. mai 1981 nr. 38 om jakt og fangst av vilt (viltloven)

Lov 15. mai 1992 nr. 47 om laksefisk og innlandsfisk mv. (lakse- og innlandsfiskloven)

Lov 19. desember 2003 nr. 124 om matproduksjon og mattrygghet mv. (matloven)

Lov 17. juni 2009 nr. 79 om akvakultur (akvakulturloven)

Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven)

Lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettighetsloven)

Lov 20. august 1842 nr. 12 om Forbrydelser (kriminalloven fra 1842) (opphevet)

Lov 7. juni 1935 nr. 13 dyreververnloven (dyreververnloven fra 1935) (opphevet)

Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven)

Lov 2. oktober 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven)

Lov 22. mai 1902 nr. 10 Almindelig borgerlig straffelov (straffeloven 1902) (opphevet)

Forarbeider

Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) Om lov om dyrevelferd

Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) Om lov om straff

Dok.nr.16 (2011-2012) Rapport fra Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven

St.meld. nr. 12 (2002-2003) Om dyrehold og dyrevelferd

NOU 2002: 4 Ny straffelov Straffelovkommisjonens delutredning VII

Andre offentlige dokumenter

Prop. 1 S (2017-2018) Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak) for budsjettåret 2018

Norsk rettspraksis

Rt. 1982 s. 1216

Rt. 2000 s. 996 (Bøhler-dommen)

Rt. 2005 s. 833

Rt. 2015 s. 93

LA-2017-51203

LE-2007-143740

TSUHO-2009-121290

HR-2016-295-A (Lukas-dommen)

HR-2016-2285-A (Jøa-dommen)

Rt. 2006 s. 1105

Rt. 2001 s. 1379

Rt. 2007 s. 1559

Rt. 1993 s. 1380

Rt. 1994 s. 1274

Rt. 2009 s. 1595

Rt. 1980 s. 1651

HR-2017-1250-A

LG-1997-01803

LE-2017-30786

Rt. 1976 s. 1 (Kløfta-dommen)

Rt. 1996 s. 1415

Rt. 1996 s. 1440

Rt. 2014 s. 238 (Hønsehaukdom II)

Rt. 2005 s. 1628

Rt. 2012 s. 313

Rt. 2011 s. 469

Rt. 2012 s. 1211 (Bloggerkjennelsen)

Internasjonal rettspraksis

EMDs dom 2. august 1984 *Malone v. Storbritannia*

EMDs dom 26. april 1979 *The Sunday Times v. Storbritannia*

EMDs dom 15. november 1996 *Cantoni v. Frankrike*

Juridisk litteratur

Boe, Erik Magnus, *Innføring i juss*, 3. utgave (Oslo 2010)

Eckhoff, Torstein, *Rettskildelære*, 5. utgave ved Jan E. Helgesen (Oslo 2000)

Gröning, Linda, Erling Johannes Husabø og Jørn Jacobsen, *Frihet, forbrytelse og straff* (Bergen 2016)

Stenevik, Inger Helen, Cecilie M. Mejdell, *Dyrevelferdsloven kommentarutgave* (digital utgave à jour per november 2015)

Aall, Jørgen, *Rettsstat og menneskerettigheter*, 4. utgave (Bergen 2015)

Andenæs, Johs., *Alminnelig strafferett*, 6. utgave ved Georg Fredrik Rieber-Mohn og Knut Erik Sæther (Oslo 2016)

Gisle, Jon, *Jusleksikon*, 5. utgave (Oslo 2017)

Internettkilder

NRKs internettsider (nrk.no) <https://www.nrk.no/rogaland/rystende-forhold-hos-grisebonder-avdekket-1.13803803> (sist besøkt 07.12.2017)

